

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas izglītības skolotāja studiju programma

ELĪNA ŠUSTERE

**Vārdu krājuma aktivizēšana 2 – 3 gadus veciem bērniem
didaktiskajās rotaļās**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Lektore

_____

Akadēmiskais amats

Mg. paed.

_____

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Ilze Vilka

_____

Vārds, uzvārds

_____

Paraksts

RĪGA 2022

Anotācija

Kvalifikācijas darba tēma: “Vārdu krājuma aktivizēšana 2 – 3 gadus veciem bērniem didaktiskajās rotaļās”.

Kvalifikācijas darba autore: Elīna Šustere.

Kvalifikācijas darba mērķis: teorētiski izpētīt un praktiski pārbaudīt 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšanas iespējas didaktiskajās rotaļās.

Pētījuma teorētiskajā daļā tika analizēta zinātniskā literatūra par bērnu runas un valodas attīstības likumsakarībām un vārda krājuma aktivizēšanas iespējām, izmantojot didaktiskās rotaļas.

Pētījuma empīriskajā daļā ir atspoguļoti vecāku aptaujas rezultāti, kas parāda katra bēma aktīvā vārdu krājuma lielumu, kā arī katra bērna raksturojums. Tajā ir ietverta pētījumā iegūto datu analīze un pētījumā izmantoto didaktisko rotaļu – vārdu krājuma aktivizēšanai, apraksti, kuras tika izmantotas, lai pārbaudītu hipotēzi.

Pētījumā izvirzītā hipotēze – 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšana tiek sekmēta, ja pedagoģiskajā procesā tiek ievērotas bērna attīstības likumsakarības, sistemātiski izmantotas didaktiskās rotaļas un tiek atlasītas bērnu interesēm un attīstības likumbām atbilstošas didaktiskās rotaļas, kurās bērni aktīvi darbojas, tika apstiprināta.

Atslēgas vārdi: 2 – 3 gadus veci bērni, didaktiskā rotaļa, vārdu krājuma aktivizēšana.

Darba apjoms: 58 lpp. Tajā ir 17 attēli, 6 tabulas, 54 izmantotās literatūras avoti un 5 pielikumi.

Annotation

The title of the qualification work: “Activating of vocabulary in children 2 - 3 year of age using by didactic games”.

The author of the qualification work: Elīna Šustere.

The aim of the qualification work: to verify theoretically and in practice the possibilities of activating the vocabulary of children 2–3 year of age using by didactic games.

The theoretical part of the research is analysis of the scientific literature about 2–3-year-old children's speech and language development and the possibilities of activating vocabulary using didactic games.

The empirical part of the study contains the results of the parent survey, which shows the size of each child's active vocabulary, as well as the characterization of each child. It includes the analysis of the data obtained from the study and the descriptions of didactic games which were used in the study to verify the hypothesis.

The study confirmed the hypothesis that the activation of the vocabulary of 2–3-year-old children is encouraged if the teacher observes the regularities of the development of children in the pedagogical process, the didactic games are used systematically and are chosen in accordance with the interests of children as well as appropriate to the age of the children where children are active participants.

Keywords: 2–3-year-old children, didactic game, vocabulary activation.

The qualification work consists of 58 pages. It contains 17 images, 6 tables, 54 references and 5 annexes.

Satura rādītājs

Ievads	5
1. 2 – 3 gadus vecu bērnu raksturojums veselumā	8
2. Vārdu krājuma sekmēšanas paņēmieni un metodes	14
2.1. Vārdu krājuma attīstības priekšnosacījumi	14
2.2. Didaktiskās rotaļas – vārdu krājuma sekmētājas	19
3. Empīriskais pētījums vārdu krājuma aktivizēšanā 2 – 3 gadus veciem bērniem didaktiskajās rotaļās	25
3.1. Pētījuma metodoloģija un norise	25
3.2. Pētījumā iesaistīto bērnu raksturojums	30
3.3. Pedagoģiskās izmēģinājuma darbības atspoguļojums	36
3.4. Pētījuma rezultāti un to analīze	40
Secinājumi	54
Priekšlikumi vecākiem	55
Literatūras un citu avotu saraksts	56
Pielikumi	60

Ievads

Kvalifikācijas darba tēma “Vārdu krājuma aktivizēšana 2 – 3 gadus veciem bērniem didaktiskajās rotaļās” tika izvēlēta tāpēc, ka praksē tika novērots, ka 2 – 3 gadus veciem bērniem ir nepietiekams vārdu krājums. Turklāt vairāki bērni nerunāja nemaz vai runāja neskaidri – “savā valodā”. Problēmas aktualitāti nosaka arī tas, ka mūsdienās daudziem bērniem ir valodas problēmas, viņiem ir nabadzīgs vārdu krājums, bērni sāk vēlu runāt. Bērni bieži pavada laiku pie televizora vai datora. Nepietiekams vārdu krājums apgrūtina saskarsmi un mācību satura apguvi. Ir ļoti svarīgi, lai bērni spētu runāt ar apkārtējiem cilvēkiem, saprast, ko viņi vēlas izteikt, un dalīties savā pieredzē. Bērniem ir nepieciešams bagātīgs vārdu krājums, lai viņi varētu pateikt, ko domā, kā jūtas un ko vēlas. Valodas prasmes ir svarīgas, pirmsskolā apgūstot visas mācību jomas.

Kā norāda S. Tūbele, logopēdu praktiskā pieredze liecina, ka vispārējās izglītības iestādēs bērnu ar dažādiem runas traucējumiem ir daudz un to skaitam ir tendence pieaugt (Tūbele, 2019).

G. Tomele atzīmē, ka “saskaņā ar pētījumu, kas tika veikti Latvijā, Vācijā un Krievijā, rezultātiem, kā arī Liepājas logopēdu metodiskās apvienības apkopotajiem statistikas datiem, var apgalvot, ka pēdējo divdesmit gadu laikā bērnu skaits ar valodas attīstības aizturi vai traucējumiem ir kļuvis lielāks. Valodas attīstības problēmas ir katram otrajam vai trešajam pirmsskolas vecuma bērnam jeb vidēji 41,01% līdz 48,03%” (Tomele, 2022, 25).

Nespēja runāt, pilnvērtīgi komunicēt ar apkārtējiem, ievērojami pazemina bērna dzīves kvalitāti, nākotnē tas var radīt arī mācīšanās traucējumus.

Kā uzsver A. Vulāne, A. Tauriņa un T. Zīriņa komunikatīvie traucējumi neļauj bērniem pilnībā apgūt brīvās komunikācijas procesu, kavē runas, domāšanas un izziņas attīstību, līdz ar to – arī zināšanu apguvi, negatīvi ietekmējot personības pilnveidošanos un uzvedības ieradumus (Vulāne, Tauriņa, Zīriņa, 2016).

Pirmsskolas vecuma bērniem, kuriem ir aizkavējusies valodas attīstība, tā var ieilgt gan skolā, gan arī pieaugušo vecumā. Ja pirmsskolas vecuma bērniem valodas attīstība aizkavējas, tas var ietekmēt viņu mācību rezultātus skolā, vēlāk var būt ierobežotākas nodarbinātības iespējas, kā arī var radīt grūtības sociālajā mijiedarbībā un attiecībās ar citiem cilvēkiem (Wake, Tobin, Girolametto, Ukoumunne, Gold, Levickis, Sheehan, Goldfeld, Reilly, 2011).

Arī G. Tomele norāda, ka runas un valodas traucējumu sekas ietekmē indivīda personīgās dzīves kvalitāti, kā arī rada zaudējumus sabiedrībai sociālajā, kultūrvēsturiskajā un tautsaimnieciskajā kontekstā (Tomele, 2022).

Savukārt runas prasmes veicina bērna pašapziņu, kā norāda D. Dzintere un D. Augstkalne, atsaucoties uz psihologu R. Berna un A. Ļubļinskas atzinumiem. Bērns, kas apzinās savu “Es”, prot kontaktēties, vieglāk iekļaujas vienaudžu rotaļu grupiņās (Dzintere, Augstkalne, 2009).

Gan iepriekš minētās atziņas, gan darba autores personīgā pieredze rāda, ka 2 – 3 gadu vecumā ne visiem bērniem aktīvais vārdu krājums ir pietiekami plašs. 2 – 3 gadu vecums ir īpaši sensitīvs laiks bērnu valodas apguvei, tāpēc ir ļoti svarīgi skolotājiem pirmsskolā bagātināt bērnu vārdu krājumu, izmantojot atbilstošus pedagoģiskos līdzekļus un paņēmienus.

Kvalifikācijas darba autore vēlējās noskaidrot, kā, izmantojot didaktiskās rotaļas, aktivizē aktīvā vārdu krājuma apguvi 2 – 3 gadus veciem bērniem, tādēļ tika izvēlēts darba temats “2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšana didaktiskās rotaļās”.

Pētījuma priekšmets: 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājums.

Pētījuma objekts: didaktiskās rotaļas pirmsskolas pedagoģiskajā procesā 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšanai.

Pētījuma mērķis: teorētiski izpētīt un praktiski pārbaudīt 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšanas iespējas didaktiskajās rotaļās.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt zinātnisko literatūru par bērnu runas un valodas attīstības likumsakarībām;
2. Skaidrot vārda krājuma aktivizēšanas iespējas, izmantojot didaktiskās rotaļas;
3. Veikt 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma izpēti pirms un pēc pētījuma;
4. Īstenot pedagoģisko izmēģinājuma darbību, izmantojot atlasītās didaktiskās rotaļas vārdu krājuma aktivizēšanā;
5. Apkopot, analizēt un skaidrot pētījuma rezultātus;
6. Veikt secinājumus, pamatojoties uz iegūtajiem pētījuma rezultātiem, un sniegt priekšlikumus vecākiem bērnu vārdu krājuma aktivizēšanai.

Pētījuma hipotēze: 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšana tiek sekmēta, ja pedagoģiskajā procesā:

- tiek ievērotas bērna attīstības likumsakarības;
- tiek sistemātiski izmantotas didaktiskās rotaļas;

- tiek atlasītas bērnu interesēm un attīstības likumībām atbilstošas didaktiskās rotaļas, kurās bērni aktīvi darbojas.

Atslēgas vārdi:

2 – 3 gadus veci bērni, didaktiskā rotaļa, vārdu krājuma aktivizēšana.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā pētījuma metode:

- zinātniskas literatūras analīze.

Empīriskās pētījuma metodes:

- aptauja;
- novērošana;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- iegūto rezultātu matemātiskā apstrāde.

Pētījuma bāze:

- 15 bērni no Mārupes novada pirmsskolas izglītības iestādes “X”, vecuma grupā no 2 – 3 gadiem un 15 bērnu vecāki.

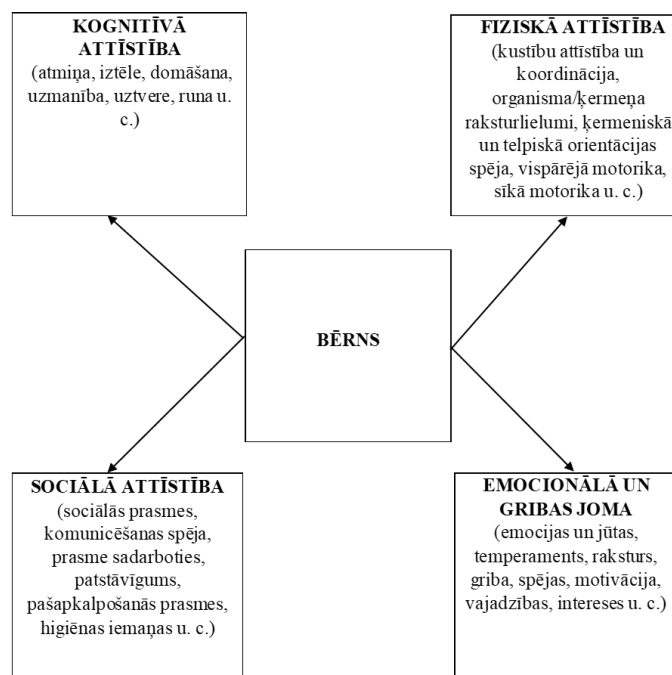
1. 2 – 3 gadus vecu bērnu raksturojums veselumā

Pedagoģiskajā procesā, lai skolotājs veiksmīgi izvēlētos metodes, kas palīdzētu bērniem labāk iemācīties, skolotājam ir jāņem vērā bērna attīstība veselumā un katra bērna attīstības procesa individuālās atšķirības, viņa iepriekšējā pieredze, prasmes, spējas un intereses, svarīgi ir zināt bērnu attīstības likumsakarības, vispārējās bērnu vecumam raksturīgās iezīmes, tāpēc darba autore analizēja pētāmo vecumposmu.

K. Mārtinsone un A. Miltuze norāda, ka indivīda attīstība notiek visa mūža garumā – sākot ar jaunās dzīvības rašanos olšūnas apaugļošanās brīdī un beidzot ar aiziešanu no dzīves. Minētās autore atzīmē, ka visstraujākās izmaiņas ir vērojamas tieši agrīnajos attīstības posmos: augļa attīstības laikā, bērnībā un pusaudža gados (Mārtinsone, Miltuze, 2015).

A. Špona raksta, ka gandrīz visi psihologi ir vienprātis, ka cilvēka personība izveidojas līdz 5-6 gadiem. Mācīšanās un mācīšana veicina intelektuālo attīstību, bet saskarsme ir tā, kas vislielākā mērā ietekmēs personības attīstību (Špona, 2006).

S. Tūbele, atsaucoties uz D. Lieģenieci, norāda, ka pēc jaunākajiem uzskatiem bērns ir jāskata veselumā, jo, kā akcentē minētā autore, skaidrojot D. Dzinteres viedokli – tikai ņemot vērā katra bērna vienreizīgumu, individuālās īpatnības, kā arī individuālo attīstības tempu, darbības veidu, attīstīsies īpaša un nozīmīga personība (Tūbele, 2019), (sk. 1. attēlu).

1. attēls. Bērna raksturojums veseluma skatījumā (Tūbele, 2019, 82)

Kognitīvā attīstība. V. Golubina raksta, ka šajā vecumposmā veidojas sajūtu uztvere, uzmanība, atmiņa un uzskatāmi darbīgā domāšana, kā arī pieaug nervu sistēmas darba spējas. Bērns ilgāk var koncentrēt savu uzmanību. Dominē netīšā uzmanība, bet pamazām veidojas tīšā uzmanība, nedaudz paplašinās tās apjoms. Bērnu piesaista viss spilgtais, lielais (Golubina, 2007).

A. Špona, atsaucoties uz Ž. Piažē apgalvojumu, raksta, ka Ž. Piažē ir noteicis, ka bērns 2 – 7 gadu vecumā atrodas pirmsoperāciju stadijā, kuras laikā notiek simboliskās domāšanas veidošanās, kas dod bērnam iespēju iztēloties objektus un parādības ar domu tēlu palīdzību, ne vairs ar konkrētām darbībām. Bērns 2 – 4 gadu vecumā cītīgi lieto valodu, lai palīdzētu pats sev veidot jēdzienus. Bērni ir ļoti tendēti uz sevi un bieži nevar iejusties citu situācijā (Špona, 2006).

Savukārt G. Svence skaidro D. Elkoņina uzskatus un raksta, ka D. Elkoņins ir izvirzījis attīstības periodus un noteicis, ka bērni no 1 – 3 gadiem atrodas agrīnās bērniības attīstības periodā, kurā aktīvākā darbība ir darbošanās ar priekšmetiem. Sāk parādīties runa un uzskatāmi darbīgā domāšana (Svence, 1999). Arī D. Lieģeniece atsaucas uz D. Elkoņina apgalvojumu un raksta, ka šajā vecumā galvenokārt attīstās izziņas procesi (Lieģeniece, 1992).

A. Ļubļinska norāda, ka šajā vecumposmā bērnu uzmanība ir īslaicīga, tās koncentrēta ir vāja. Dominantei ir tikai īslaicīgs un nestabils raksturs. Uzmanība patstāvīgi svārstās, bez redzama iemesla pārvietojoties no viena objekta uz otru. Bērns nespēj vadīt savu uzmanību. Tai piemīt netīšs raksturs, un to piesaista spilgts, spēcīgs vai jauns kairinātājs. Bērnam ir ļoti šaurs uzmanības apjoms. Visnoturīgākā uzmanība bērnam ir tad, kad viņš aktīvi darbojas (rotaļās, darbojoties ar priekšmetiem, dažādās nodarbībās), (Ļubļinska, 1979). To pašu uzsver arī I. Lika, norādot, ka šajā vecumā bērna uzmanības īpatnība ir tās netīšums. Bērna uzmanību izraisa priekšmetu, notikumu ārējā pievilcība. Tāda uzmanība tiek noturēta tik ilgi, kamēr pastāv interese par uztveramajiem objektiem. Bērns patstāvīgi nespēj pārslēgt uzmanību un nespēj to sadalīt starp diviem priekšmetiem vai darbībām. Šajā vecumposmā bērnu uzmanībai ir neliels apjoms. Tāpat minētā autore raksta, ka šajā vecumā parādās sākotnējās iztēles formas, 2,5 – 3 gadu vecumā bērns sāk darboties iedomātās situācijās ar izdomātiem priekšmetiem un sāk papildināt, aizvietot reālos priekšmetus un darbības ar izdomātiem tēliem, nosaucot tos. Bēms rada jaunus tēlus no esošajiem priekšstatiem. I. Lika akcentē, ka šajā vecumā atmiņa ir iekļauta uztveres procesā un tai ir netīšs raksturs. Bērni iegaumē to, kas ir viņu rotaļās vai kādā praktiskā darbībā, kas bērniem ir tieši nepieciešams vai interesants, kas iedarbojas uz bērnu emocionāli un, kas radījis bērnam dziļu iespaidu. Šajā vecumā bērnu atmiņu raksturo liels plastiskums – bērni

materiālu iegauvē ātri un viegli, kā arī šajā vecumposmā bērniem parādās tēlainā atmiņa, atsevišķi priekšstati (Lika, 2003).

Bērna psihiskā attīstība ir atkarīga no bērna runas attīstības.

I. Miltiņa uzsver, ka nozīmīgākā loma agrajā bērībā ir runas/valodas attīstībai, jo ar tās palīdzību bērns spēj paust savu viedokli, nostāju, meklēt darbības robežas, pārbaudīt tās (Miltiņa, 2013). Vārdu krājuma lielo nozīmi akcentē arī A. Vulāne, A. Tauriņa un T. Zīriņa, uzsverot, ka tas ir ļoti svarīgs faktors pirmsskolas vecumā, kas norāda, ka bērna attīstība norit veiksmīgi. Bagātīgs vārdu krājums ļauj veidot sekmīgu komunikāciju un palīdz bērniem attīstīt arī domāšanu, kas ir saistīta ar runu. Jo plašāks būs bērna vārdu krājums, un viņš vairāk runās, jo lielākā mērā būs attīstīta viņa domāšana (Vulāne, Tauriņa, Zīriņa, 2016). Tāpat uzskata arī D. Markus, kura raksta, ka, ierobežots vārdu krājums ne tikai bērniem neļauj izteikties, bet arī kavē viņu domāšanu. Ļoti svarīgi ir, lai bērns attīstītu valodu, jo plašāks un bagātāks būs viņa vārdu un formu krājums, jo vairāk attīstīsies bērna domāšana – vārdi rosina jaunus domāšanas modeļus, rada asociācijas (Markus, 2007).

Ļ. Vigotskis atzīmē, ka agrīnajā vecumā (apmēram divu gadu vecumā) domāšanas un runas attīstības līnijas, kuras līdz tam laikam virzījās atsevišķi, krustojas, sakrīt un ir par pamatu pilnīgi jaunai, cilvēkam tik raksturīgai uzvedības formai (Vigotskis, 2002).

I. Freiberga uzsver, ka bērna personības intelektuālā, emocionālā un sociālā attīstība, kā arī kultūras vērtību apguve un radīšana nav iedomājama bez dzimtās valodas (Freiberga, 2009).

2 – 3 gadu vecums ir svarīgs valodas apguvē.

K. Sanders, J. Almarods un J. Hetijs, atsaucoties uz “Amerikas runas, valodas un dzirdes asociācijas” datiem, norāda, ka mutvārdu valodas attīstības progress sākas no dzimšanas, un kritiskais vecums ir no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam (Thunder, Almarode, Hattie, 2021). Savukārt B. Brice raksta, ka valodas attīstības sensitīvā fāze sākas no bērna dzimšanas, un tās kulminācija ir aptuveni 3 – 3,5 gadu vecumā (Brice, 2013).

E. Hofa-Ginsberga apgalvo, ka otrajā un trešajā dzīves gadā bērns visaktīvāk apgūst jaunus vārdus (Hoff-Ginsberg, 1997).

V. Golubina akcentē, ka otrajā dzīves gadā augstu attīstības pakāpi sasniedz bērna spēja saprast valodu. Minētā autore norāda, ka ap divu gadu vecumu bērna vārdu krājumā ir no 200 līdz 300 vārdiem, bet ap trīs gadu vecumu bērna vārdu krājumā jau ir 1200 – 1500 vārdu (Golubina, 2007). Savukārt A. Bāra raksta, ka bērns divu gadu vecumā zina vismaz 50 vārdus (Bāra, 2016). Turpretim G. Svence uzsver, ka šajā vecumā bērna vārdu krājumā jau ir 300 vārdu

(Svence, 1999). Bet D. Šafers un K. Kips raksta, ka divus gadus veca bērna vārdu krājumā ir gandrīz 200 vārdu, un bērns var saprast daudz lielāku skaitu vārdu (Shaffer, Kipp, 2014). Savukārt K. Mārtinsone un A. Miltuze norāda, ka 2 – 3 gadu vecumā ir novērojams vārdu krājuma pieaugums, bērns lieto vismaz 500 vārdu (Mārtinsone, Miltuze, 2015).

I. Miltiņa skaidro, ka ap diviem, trim gadiem bērns „konstatē”, ka vārdi virknējas teikumā. Valodas gramatiskajam veidojumam bērna uzmanība tiek pievērsta tad, kad apgūst noteikts vārdu skaits (50 – 70 vārdu). Gramatiskās formas bērns apgūst dzirdot, atkārtojot tās neskaitāmas reizes (Miltiņa, 2013).

A. Irbe un S. Lindenberga akcentē, ka šajā vecumā bērns runā jau 3 – 4 vārdu teikumus (Irbe, Lindenberga, 2017). Turpretim C. Djūks un M. Smits raksta, ka šajā vecumposmā bērns var apvienot 2 – 3 vārdus, lai izveidotu teikumu (Dukes, Smith, 2007). Savukārt D. Šafers un K. Kips norāda, ka līdz 3 gadiem lielākā daļa bērnu ir sākuši veidot sarežģītus teikumus (Shaffer, Kipp, 2014). Bet K. Mārtinsone un A. Miltuze akcentē, ka šajā vecumposmā bērns veido teikumus 3 – 5 vārdu garumā (Mārtinsone, Miltuze, 2015).

G. Svence atzīmē, ka vecumā no 1,5 līdz 2,5 gadiem bērni apgūst prasmi apvienot vārdus un veidot 2 vai 3 vārdu frāzes. Attīstās patstāvīga un aktīva runa, kas ir izteikta no 2,5 gadiem. Tāpat attīstās arī fonemātiskā runa – gramatisko formu saskaņošana. Minētā autore uzsver, ka divu gadu vecumā bērniem pasīvais vārdu krājums vēl ir lielāks nekā aktīvais (Svence, 1999).

C. Djūks un M. Smits klāsta, ka šajā vecumā bērni saprot vienkāršas instrukcijas (Dukes, Smith, 2007). Tāds pats viedoklis ir arī G. Svencei, kura skaidro, ka bērns vēl nav spējīgs izpildīt darbības, ja instrukcija tiek dota sarežģītā valodā (Svence, 1999).

Bērna valodas attīstība iet roku rokā ar fizisko attīstību, tā norisinās vienlaicīgi.

Fiziskā attīstība. B. Brice raksta, ka 2 – 3 gadu vecumā ar kulmināciju norit kustību attīstības periods (Brice, 2013). To pašu norāda arī V. Golubina, skaidrojot, ka šajā vecumā pilnveidojas un stabilizējas bērna kustības. Bērns ir jāuzmana un jāargā no dažādām iespējamām traumām, jo viņam joprojām ir vāji attīstīta līdzsvara sajūta. Bērns spēj paņemt priekšmetu, to nolikt un pārvietot citur (Golubina, 2007).

Šajā vecumposmā bērnam attīstās spējas koordinēt kustības vienlaikus ar kādu ķermeņa daļu un priekšmetu (Svence, 1999).

A. Špona, atsaucoties uz Ē. Ēriksona uzskatiem, norāda, ka bērns šajā vecumā atrodas otrajā attīstības stadijā, kurā veidojas muskuļi un fiziskās aktivitātes, kuras bērns mācās kontrolēt (Špona, 2006).

Šajā vecumā bērniem ir jāattīsta un jānostiprina pirkstu un rokas sīkā muskulatūra.

D. Šafers un K. Kips norāda, ka bērns līdz trīs gadu vecumam var noiet vai skriet pa taisnu līniju, lekt uz abām kājām, pārlēkt pāri ļoti maziem priekšmetiem, šķēršļiem. Skrienot, bērns nevar ātri pagriezties vai apstāties. Bet ar katru gadu bērns spēj skriet tālāk un ātrāk, lekt augstāk un mest bumbu tālāk (Shaffer, Kipp, 2014).

Sociālā attīstība. Šajā vecumā bērns mācās būt patstāvīgs. Viņam ir jāļauj darīt pašam, bērnu nesteidzinot, nekritizējot un ja nepieciešams palīdzot. Bērnam ir jāļauj par sevi parūpēties, kur vien tas ir iespējams.

V. Golubina raksta, ka bērna patstāvība veidojas pakāpeniski. Bērni sāk sadarboties, kopīgi rotaļāties. Ap trīs gadu vecumu bērns ir iemācījies elementāras sociālās un pašapkalpošanās iemaņas. Pieaugušajam nedaudz piepalīdzot, bērns var noģērbties, daļēji apģērbties, nomazgāties (Golubina, 2007). Tāds pats uzskats ir arī A. Irbei un S. Lindenbergai, kuras atzīmē, ka ap divu gadu vecumu bērnam ir izteikti attīstījušās pašapkalpošanās iemaņas (Irbe, Lindenberg, 2017). Arī D. Dzintere un I. Stangaine, atsaucoties uz B. Švarcu, norāda, ka šajā vecumā bērni sāk veidot savu individualitāti un patstāvību (Dzintere, Stangaine^a, 2007). Tāpat atzīmē arī S. Omārova, atsaucoties uz Ē. Ēriksona apgalvojumu, ka šajā vecumposmā bērns sāk izprast to, ka viņš ir atsevišķs indivīds, kuram piemīt spēja kontrolēt savu uzvedību. Bērns kļūst pastāvīgs un neatkarīgs, ja vecāki saprot un atbalsta bērnu (Omārova, 1996). Arī A. Špona, skaidrojot Ē. Ēriksona viedokli, raksta, ka, ja bērnam dod iespēju veikt patstāvīgi to, ko viņš spēj izdarīt un neliek to darīt ātri, kā arī nekritizē, ja kaut kas nesanāk, tad bērns kļūst pārliecināts par savām spējām (Špona, 2006).

Šajā vecumā pieaug egocentrisms jeb doma par sevi kā par pasaules centru (Irbe, Lindenberg, 2017).

G. Svence skaidro V. Merlina uzskatu, minot, ka V. Merlins ir noteicis, ka šajā vecumposmā izveidojas ES apzināšanās, bērns saka – es pats (Svence, 1999).

D. Dzintere un D. Augstkalne raksta, ka šajā vecumā bērnus var raksturot kā pētniekus un atdarinātājus. Minētās autores, atsaucoties uz M. Ļisinu, norāda, ka bērniem ir raksturīga situatīvi lietišķā saskarsmes forma, kas izpaužas praktiskās sadarbības veidā (saskarsme, komunikācija caur darbībām ar priekšmetiem), (Dzintere, Augstkalne, 2009).

Emocionālā un gribas joma. V. Golubina atzīmē, ka šajā vecumposmā bēma emocionālais stāvoklis vēl ir nestabils, tāpēc jāraugās, lai bērns justos labi, lai netiktu emocionāli traumēts. Bērnu jāpasargā no jebkuras, arī garīgas pārslodzes. Ļoti svarīgi ir ievērot

noteiktu dienas režīmu. Šajā vecumā bērni ir nesavaldīgi, viņiem piemīt spēcīga vēlētāšanās visu darīt pašiem, taču bērniem vēl nav spēju novērtēt savas rīcības (darbības) sekas. Tāpat minētā autore skaidro, ka šajā vecumā bērnam jā mācās kontrolēt savas emocijas, viņš bieži dusmojas. Bērnam nav vēl pietiekamas runas prasmes, un veidojas iekšēja spriedze, kas pāriet dusmās. Dusmas ir viena no šī vecumposma īpatnībām (Golubina, 2007). D. Dzintere un I. Stangaine, atsaucoties uz B. Švarcas viedokli, norāda, ka šajā vecumā bērns spēj atgūties pēc dusmu lēkmes un sadarboties ar citiem, un būt organizēts pēc 5 – 10 minūtēm (Dzintere, Stangaine^a, 2007).

Šajā vecumposmā bērnam ir grūti kontrolēt un vadīt savas jūtas, novērtēt vajadzības un vēlmes, sevi liek manīt arī temperaments (Irbe, Lindenberga, 2017).

Divu gadu vecumā bērni sāk izrādīt tādas sarežģītas emocijas kā apmulsums, kauns, vainas apziņa, skaudība un lepnums (Shaffer, Kipp, 2014).

G. Svence norāda, ka šajā vecumposmā bērnos sāk attīstīties sasnieguma gūšanas motivācija. Viņiem veidojas spējas vērtēt savu darbu un sevi (Svence, 1999).

Secinājumi: Šajā vecumposmā notiek strauja bērna attīstība. Bērns sāk veidot savu individualitāti. Viņš pamazām kļūst patstāvīgs. Šajā vecumā bērns mācās kontrolēt savu ķermeni. Liela nozīme ir bērna runas attīstībai, jo tā ietekmē visu bērna attīstību veselumā. Bērna vārdu krājums veicina izpratni un attīsta domāšanu. Lai bērnam attīstītos vārdu krājums, svarīgi ir vairāki priekšnosacījumi.

2. Vārdu krājuma sekmēšanas paņēmieni un metodes

2.1. Vārdu krājuma attīstības priekšnosacījumi

“Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **vārdu krājums** tiek definēts kā “vārdu kopums, kas raksturīgs atsevišķam cilvēkam” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 356).

Bērniem veidojas **aktīvais** un **pasīvais vārdu krājums**.

A. Buivide raksta, ka bērnam sākumā veidojas pasīvais vārdu krājums. Bērns savu pasīvo vārdu krājumu sāk izmantot aktīvajā runā saskarsmē ar vienaudžiem (Buivide, 2012).

“Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” atsevišķa valodas lietotāja **aktīvais vārdu krājums** raksturots kā “valodas vārdu krājuma daļa, ko noteikts cilvēks brīvi lieto ikdienā; tā raksturojums, apjoms utt. ir atkarīgs no vecuma, izglītības līmeņa, sociālās vides u.c.” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 23). Savukārt “Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **aktīvais vārdu krājums** tiek definēts kā “vārdu kopums, ko cilvēks brīvi un regulāri lieto saskarsmē” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 11).

Atsevišķa valodas pratēja **pasīvajam vārdu krājumam** “Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” ir sniegts šāds termina skaidrojums – “pasīvā vārdu krājuma daļa, kas saprotama noteiktajam cilvēkam, bet ikdienā tā netiek lietota; ir atkarīga no vecuma, psihiskās attīstības un izglītības līmeņa, sociālās vides u.c.” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 234). Savukārt “Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **pasīvais vārdu krājums** tiek definēts kā “vārdu kopums, ko cilvēks zina un saprot, bet saziņā brīvi un regulāri nelieto” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 121).

Apkopojot definīcijas, darba autore secina, ka **aktīvais vārdu krājums** sastāv no tiem vārdiem, kurus bērns lieto ikdienā runājot, turpretim **pasīvā vārdu krājumā** ietilpst tie vārdi, kurus bērns saprot, bet nelieto runājot.

Ir dažādi faktori, kas var ietekmēt bērna vārdu krājuma attīstību.

Runas aktivitāti veicinoša vide. Bērna runas attīstību nosaka vide, kurā bērns dzīvo.

Pakāpeniska bērna runas attīstība notiek jau kopš dzimšanas, tāpēc svarīgi, kāda runas vide ir ģimenē (Zaķe, 2000).

I. Stangaine raksta, ka, jo vairāk bērns pavada laiku ar pieaugušo, kas runā ar viņu, rotaļājas, jo ātrāk sāk apgūt valodu (Stangaine, 2011).

S. Kļaviņa akcentē, ka bērns valodu apgūst un attīsta tikai sabiedrībā. Šī prasme nav iedzimta. Bērns tikai sabiedrībā var apgūt runas spējas, ja dzird un apgūst apkārt esošo cilvēku valodu (Kļaviņa, 1997). Arī G. Svence uzsver, ka bez saskarsmes runa nevar attīstīties (Svence, 1999). Tāds pats viedoklis ir arī A. Buividei, kura uzsver, ka bērna attīstības procesam ir svarīga vide, kurā bērns aug un veidojas. Ir nozīmīgi, lai bērns dzirdētu pieaugušā runu (Buivide, 2012). Tāpat uzskata arī N. Geidžs un D. Berliners, kuri norāda, ka bērni apgūst savu valodas prasmi no pieaugušajiem (Geidžs, Berliners, 1998). Arī E. Klārka atzīmē, ka bērni apgūst vārdus un to nozīmi sarunvalodas vidē (Clark, 2016). Tāpat arī E. Hofa-Ginsberga norāda, ka bērnu vārdu krājuma pieaugums ir atkarīgs no tā, cik daudz viņi dzird pieaugušo runu (Hoff-Ginsberg, 1997).

Galvenais faktors, lai bērni iemācītos sazināties ir, lai viņi ikdienā dzirdētu, kā to dara pieaugušie. Ja vecāki mājās bieži sarunājas, tad arī bērni lielākoties sāk runāt agrāk un labi, turpretim, ja vecāki to nedara, tad bērniem bieži runas attīstība aizkavējas. Lai bērni iemācītos runāt, viņiem ir jādzird valoda (Beaty, 2008).

N. Geidžs un D. Berliners, atsaucoties uz N. Anastasiovu, M. Hanesu un M. Hanesu, skaidro, ka daudziem valodniekiem ir vienādi uzskati, ka valodiskā uzvedība veidojas no valodas pieredzes. Ja mainās vide, it īpaši, ja ir kādas izmaiņas maza bērna un tā galvenā aprūpētāja mijiedarbībā, tad tas var ietekmēt valodu un domāšanu (Geidžs, Berliners, 1998).

I. Freiberga raksta, ka ir daudz vispār zināmu novērojumu, kas liecina – ja bērns agrā bērnībā nav audzis valodas vidē vai arī šī vide bijusi ārkārtīgi nepilnvērtīga, viņš pats runāt nespēj iemācīties (Freiberga, 2009).

J. Brodins un K. Renblads uzsver, ka agrīna mijiedarbība starp bērnu un vecāku ir izšķiroša bērna attīstībai, jo bērnībā nav neviena cita perioda, kurā būtu tik daudz jāmācās, kā pirmajos piecos dzīves gados (Brodin, Renblad, 2020).

A. Buivide norāda, ka skolotājiem, logopēdiem un vecākiem ir jārada runas vide, jāiepazīstina ar apkārtējo pasauli. Pirmsskolā jāveido tāda vide, lai bērns būtu ieinteresēts dažādās darbībās – saskarsmēs, rotaļās, nodarbībās, kuras organizē logopēdi vai skolotāji. Pieaugušais izvērza uzdevumus un, kopīgi ar bērnu darbojoties, veicina runas attīstību (Buivide, 2012).

Lai bērns lietotu vārdus, viņam tie ir jādzird, un ir jādzird, kā tie tiek izmantoti. Skolotājam ir jāpārlicinās, ka grupā bērni sarunājas, bet, lai nav par skaļu (Beaty, 2008).

C. Djūks un M. Smits, rakstot atsaucas uz E. Boijera uzskatu, ka katram bērnam, lai viņš veiksmīgi izglītotos, ir vajadzīga ar valodu bagāta vide, kurā pieaugušie labi runā, uzmanīgi klausās un katru dienu skaļi lasa (Dukes, Smith, 2007).

I. Freiberga uzskata, ka nozīme ir arī lietām, kas atrodas grupas telpās. Tām ir jābūt tādām, kas ieinteresētu, rosinātu darboties, rotaļāties un veicinātu dažādas sarunas, līdz ar to paplašinātu un aktivizētu bērnu vārdu krājumu. Tāpat minētā autore akcentē, ka bērns valodu apgūst atdarināšanas ceļā – atdarina citu runu. Vide pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā tiek interpretēta kā visi ārējie faktori, kas ietekmē attīstības procesu. Cilvēka attīstību ietekmē gan mikrovides, gan arī makrovides faktori. Mikrovidei uz bērna attīstību ir ārkārtīgi spēcīga ietekme, un ģimenes videi jo īpaši (Freiberga, 2009). Arī I. Lika izceļ atdarināšanas svarīgumu, norādot, ka atdarināšanai ir nozīmīga loma valodas apgūvē (Lika, 2003). Tāpat uzskata arī D. Markus, kura akcentē, ka mācoties runāt, veidojot valodu, bērni daudz atdarina (Markus, 2003). Arī I. Freiberga apgalvo, ka bērns pirmsskolas vecumā neapzināti, balstoties uz atdarināšanu, apgūst dzimtās valodas vārdu krājumu, skaņu izrunu un gramatiku (Freiberga, 2009). Tāpat uzskata arī D. Dzintere un I. Stangaine, norādot, ka, apgūstot valodu, bērni daudz atdarina (Dzintere, Stangaine^a, 2007). Arī V. Kalniņa un Dz. Skrube apgalvo, ka runa attīstās atdarināšanās procesā (Kalniņa, Skrube, 1983).

Bērni atdarina runas paraugus, kurus dzird.

Pieaugušo runas paraugs. I. Freiberga norāda, ka viens no nosacījumiem dzimtās valodas vārdu krājuma sekmīgai apguvei ir skolotāja un citu pieaugušo runas paraugs. Skolotāja runai vienmēr visās situācijās maksimāli jāatbilst literārās valodas normām, jo bērnu runas attīstība norit nepārtraukti, arī ārpus plānotajām aktivitātēm. Tāpat minētā autore skaidro, ka nozīmīgs ir arī skolotāja balss skaļums, runas temps un izteiksmīgums (Freiberga, 2009). Arī D. Markus uzsver, ka vislielākā atbildība par to, kā attīstīsies bērna valoda, ir tiem, kas ir pašā ciešākajā saskarsmē ar bērnu, kas audzina, vada un organizē viņa dzīvi (Markus, 2003). Tāds pats viedoklis ir arī R. Bošai, kura akcentē, ka nozīmīgākais līdzeklis, lai attīstītu runu, ir pieaugušā valodas paraugs, svarīgi, lai bērns to daudz dzirdētu, un tikai pēc tam seko folklorā, literārie darbi, attēli, attēlu sērijas un citi materiāli. Katram skolotājam ir pienākums runāt literāri un gramatiski pareizi (Boša, 1989).

J. Bītijs, atsaucoties uz A. Kratcoski un K. Katzu, sniedz ieteikumus skolotājiem, kurus ievērot, runājot ar bērnu, lai viņš teikto labāk saprastu:

- Izmantojiet vienkāršu valodu;

- Runājiet lēni un skaidri;
- Mainiet sejas izteiksmi, uzsverot atslēgas vārdus;
- Ieturiet pauzi starp teikumiem;
- Izmantojiet konkrētu vārdu krājumu;
- Labāk izmantojiet komentārus, nevis jautājumus (Beaty, 2008).

V. Kalniņa un Dz. Skrube norāda, ka monotona skolotāja runa bērnus nogurdina, mazina interesi par teksta saturu, tāpēc skolotājam ar savu balsi jāprot attēlot dažādus jūtu stāvokļus, piemēram, prieku, sajūsmu, izbrīnu, bēdas, dusmas u.c. Skolotājam ir jāizmanto dažādi izteiksmīgas runas līdzekļi – balss stiprums, temps, loģiskais uzsvars, pauzes, ritms, tembrs (Kalniņa, Skrube, 1983).

Ikdienas saskarsme ar bērniem. Lai bērni iemācītos runāt, viņiem ir jāiemācās arī klausīties. Lai iemācītu bērniem klausīties, skolotājam katru dienu ir jārunā gan ar visu grupu, gan arī ar katru bērnu individuāli. Bērni, klausoties, ko saka skolotājs, mācās jaunus vārdus, kā arī atdarinot un praktizējot jaunus vārdus daudzās interesantās valodas aktivitātēs, ko skolotājs piedāvā (Beaty, 2008).

D. Šafers un K. Kips rakstot atsaucas uz Dž. Loka apgalvojumu, ka mazi bērni nevar iemācīties valodu, tikai klausoties, kā citi sarunājas. Natīvisti, kuri apgalvoja, ka vienīgais, kas bērniem ir nepieciešams, lai apgūtu valodu, ir iespēja regulāri klausīties apkārtējo runā, ir nepārprotami nepietiekami novērtējuši sociālās mijiedarbības nozīmi valodas apgūvē. Ar to vien nepietiek, bērni ir aktīvi jāiesaista valodas lietošanā. Tāpat minētie autori skaidro, ka imitācijai un nostiprināšanai ir zināma nozīme agrīnā valodas attīstībā. Nav nekāds pārsteigums, ka bērnu, kuru vecāki bieži mudina viņus sarunāties, uzdodot jautājumus un izsakot lūgumus, valoda ir attīstītāka nekā tiem bērniem, kuru vecāki ar viņiem sarunājas mazāk (Shaffer, Kipp, 2014).

I. Freiberga raksta, ka speciāli organizētām aktivitātēm runas attīstības sekmēšanai būs niecīga nozīme, ja izpaliks dabiska runas saskarsme ar bērniem ikdienā – gan individuālas sarunas ar bērniem, gan nelielā interesentu lokā, gan arī ar visu grupu par visdažādākajiem jautājumiem, kas ir aktuāli gan bērniem, gan arī pašam skolotājam (Freiberga, 2009).

B. Brice raksta, ka bērns mācās darot, un runas prasmes apgūst runājot (Brice, 2013). Arī I. Freiberga norāda, ka bērnam vārds ir ne tikai jādzird, bet arī pašam aktīvi jālieto, lai tas paliktu pasīvajā un, vēl jo vairāk, aktīvajā vārdu krājumā (Freiberga, 2009).

Lai pirmsskolā notiktu verbālā komunikācija, ir jābūt diviem faktoriem. Pirmkārt, ir jābūt drošai videi, bez stresa, kas ļauj, bet neliek bērniem sazināties. Viņiem jābūt atbalsts no

apkārtējiem, lai izpaustos savā ļoti personīgajā, bet tomēr nepilnīgajā saziņas veidā. Otrkārt, ir jābūt valodas nepieciešamībai. Bērniem ir jābūt nepieciešamībai sazināties (Beaty, 2008).

Bērnu aktīva darbība. I. Stangaine uzsver, ka galvenais faktors, lai aktivizētu bērnu runu, ir viņu aktīva darbošanās, lai iepazītu un izpētītu apkārtējo pasauli (Stangaine, 2011).

Bērni apgūst jaunu vārdu krājumu no jaunas pieredzes. Visas jaunās pieredzes sniedz iespēju dzirdēt un apgūt jaunu vārdu krājumu, un paplašināt redzesloku (Dukes, Smith, 2007).

Individuālās atšķirības. Liela loma bērnu vārdu krājuma attīstībā ir pirmsskolas skolotājam. Pirmsskolas pedagoģiskajā procesā skolotājam ir jāizvēlas tādas metodes, lai tās būtu piemērotas visiem bērniem, ir jāņem vērā, ka bērni ierodas no dažādām vidēm ar dažādām vajadzībām.

Komunikācija, runa un valoda ir ļoti prioritāra joma, kas veicina bērnu iekļaušanos pirmsskolā, sabiedrībā (Brodin, Renblad, 2020).

Kā norāda A. Vulāne, A., Tauriņa un T. Zīriņa rakstā par aptaujas metodēm, kas izmantojamas bērna vārdu krājuma izzināšanā, “katram bērnam valoda attīstās individuāli – kāds bērns sāk runāt agrāk, turpretim cits vēlāk” (Vulāne, Tauriņa, Zīriņa, 2016, 22). Arī A. Buivide uzsver, ka runas attīstības process veidojas individuāli (Buivide, 2012).

J. Brodins un K. Renblads norāda, ka pirmsskolas skolotāju uzdevums ir novērot bērnu komunikācijas prasmes, ņemot vērā katra bērna spējas. Tāpat minētie autori akcentē, ka daudziem bērniem pirmsskolā ir runas un valodas traucējumi un vāji attīstītas komunikācijas prasmes, un nepieciešamība pēc atbalsta ir plaša. Pirmsskolai ir ļoti liela nozīme bērnu, kuri nesaņem atbalstu no savas tuvākās vides, mājām, runas attīstībā. Bērniem ir vajadzīga agrīna palīdzība, pirms skolas, lai viņi panāktu vienaudžus. Savukārt pirmsskolas skolotājiem ir nepieciešams atbalsts un tālākizglītība par to, kā visefektīvākajā veidā atbalstīt katru bērnu. Bērniem, kuriem ir nepietiekama runas un valodas attīstība, var attīstīt gan aktīvo, gan pasīvo vārdu krājumu, ja viņi saņems pareizo atbalstu, individuāli pielāgotu. J. Brodins un K. Renblads raksta, ka vairāki pētnieki, piemēram, R. Ziolkovskis un H. Goldšteins, ir pierādījuši, ka bērni ar aizkavētu valodas attīstību var panākt vienaudžus un uzlabot savas komunikācijas prasmes un vēlāk arī lasītprasmi, ja viņi saņem atbalstu (Brodin, Renblad, 2020).

Nepilnvērtīgi attīstīta dzirde. Viens no cēloņiem bērna valodas mazattīstībai var būt arī nepilnvērtīgi attīstīta dzirde.

V. Golubina uzsver, ka galvenā loma valodas attīstībā ir dzirdes kvalitātei. Tikai pilnvērtīga dzirde nodrošina pieaugušo runas uztveri un ļauj to bērnam atdarināt, pamazām apgūstot pareizas runas iemaņas (Golubina, 2007).

V. Kalniņa un Dz. Skrube norāda, ka īpaša uzmanība ir jāvelta dzirdes uzmanības attīstīšanai un pilnveidošanai, fonemātiskās dzirdes pilnveidošanai – spējai precīzi saklausīt atsevišķas skaņas, uz ko pamatojas atsevišķu vārdu pazīšana un uztvere (Kalniņa, Skrube, 1983). Dzirdes uztveres attīstīšana palīdz efektīvāk apgūt zināšanas un izprast mācību saturu (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Ja bērns nepievērš uzmanību tam, ko viņam saka, vai skolotājam šķiet, ka bērns nedzird, ko viņam saka, tad ir jāveic dzirdes traucējumu un uzmanības deficīta pārbaude (Beaty, 2008).

Secinājumi: Bērns valodu apgūst, klausoties pieaugušajos, tāpēc ir svarīgi, lai vecāki, skolotāji ar bērnu bieži sarunātos. Ja ar bērnu sarunājas maz, tad aizkavējas runas attīstība, kas var negatīvi ietekmēt bērna psihisko attīstību. Lai bagātinātu vārdu krājumu, bērnam ir jāapgūst klausīšanās prasme. Skolotājiem katru dienu vajadzētu sarunāties individuāli ar visiem bērniem, lai mudinātu viņus klausīties un runāt. Bērni atdarina to, ko viņi dzird, atdarina pieaugušo runas manieri, tāpēc skolotājiem mācību procesā vajadzētu pievērst uzmanību tam, kā viņi paši runā.

Pieaugušo (vecāku, skolotāju, u.c.) runas paraugs ir viens no nosacījumiem sekmīgai vārdu krājuma apguvei. Jo labāks ir paraugs, jo ievērojamāks ir bērna vārdu krājums. Lai bērns palielinātu vārdu krājumu, viņam vārdi ir ne tikai jādzird, bet arī pašam aktīvi jālieto. Skolotājam ir jāievēro katra bērna attīstības procesa individuālās atšķirības, īpatnības, katra bērna spējas un prasmes, lai izvēlētos atbilstošas mācību metodes un materiālus. Ir dažādas metodes, kuras var izmantot, lai veicinātu bērnu valodas attīstību. Viens no veidiem, kā skolotājs var sekmēt bērnu vārdu krājumu, ir didaktiskās rotaļas.

2.2. Didaktiskās rotaļas – vārdu krājuma sekmētājas

“Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” didaktiskās rotaļas tiek raksturotas kā “viens no veidiem, kā var sekmēt pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērnu izziņas aktivitāti. Didaktisko rotaļu laikā bērni iepazīstas ar priekšmetu īpašībām, precīzē savus priekšstatus par apkārtējo pasauli, kā arī pilnveidojas viņu novērošanas spējas, uzmanība, atmiņa, domāšana, runa” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 76).

Iztirzājot definīciju, darba autore secina, ka didaktiskajās rotaļās bērni iepazīst apkārtējo pasauli, bagātina valodu un apgūst dažādas prasmes un iemaņas.

V. Kalniņa un Dz. Skrube norāda, ka didaktiskās rotaļas izmanto vārdu krājuma paplašināšanai un vārdu – jēdzienu nostiprināšanai. Attīstot valodu ar didaktisko rotaļu palīdzību, bērnu atmiņā nostiprinās priekšmeta un to īpašību nosaukumi. Bērniem tiek sekmēta domāšana, atmiņa, uzmanība un iztēle. Minētās autore akcentē, ka, lai paplašinātu bērnu vārdu krājumu, svarīga ir katra bērna aktivitāte rotaļas laikā (Kalniņa, Skrube, 1983).

Arī J. Udaļcova uzsver, ka didaktiskajās rotaļās svarīga nozīme ir bērnu darbībai, tam, lai bērni darbotos. Rotaļas darbība, kas interesē bērnus, stimulē bērnu aktivitāti, sagādā viņiem prieku (Udaļcova, 1983). Tāpat uzskata arī O. Holeciova, L. Klindova un J. Berdihova, kuras akcentē, ka darbība ir didaktiskās rotaļas visbūtiskākā daļa (Holeciova, Klindova, Berdihova, 1967). Līdzīgs viedoklis ir arī D. Dzinterei un I. Stangainei. Minētās autore atzīmē, ka, bērnam rotaļā attīstās spējas, ja viņš tajā aktīvi darbojas, kā arī bērns ir ieinteresēts un priecīgs tādā piedalīties. Viņš mēģina rotaļā izmantot savas prasmes un zināšanas. Pilnveidojas bēma pieredze (Dzintere, Stangaine^a, 2007).

O. Holeciova, L. Klindova un J. Berdihova skaidro, ka didaktiskās rotaļas mērķis ir sniegt bērniem noteiktas zināšanas un iemaņas. Didaktiskās rotaļas ir tādas rotaļas, kas paredzētas apmācībai. To saturā vienmēr ietilpst kāds intelektuāls uzdevums, kas bērniem jāīsteno, kas pakļauts tieši didaktiskam mērķim. Didaktiskās rotaļas attīsta bērnu valodu, aktivizē un paplašina viņu vārdu krājumu. Minētās autore uzsver, ka uzdevumiem didaktiskajās rotaļās jāatbilst attiecīgā vecuma bērnu spējām. Ja uzdevums bērniem ir par grūtu, un viņi nevar to izpildīt un nevar sasniegt mērķi, tad didaktiskā rotaļa zaudē jēgu. Tāpat arī, ja rotaļas uzdevums ir ļoti vienkāršs un bērni to var izpildīt nepiepūloties, tad viņi zaudē interesi par rotaļu (Holeciova, Klindova, Berdihova, 1967).

Tradicionāli rotaļas tiek raksturotas kā universāls, dabisks mācību process bērniem dažādās kultūrās un kontinentos (Thunder, Almarode, Hattie, 2021).

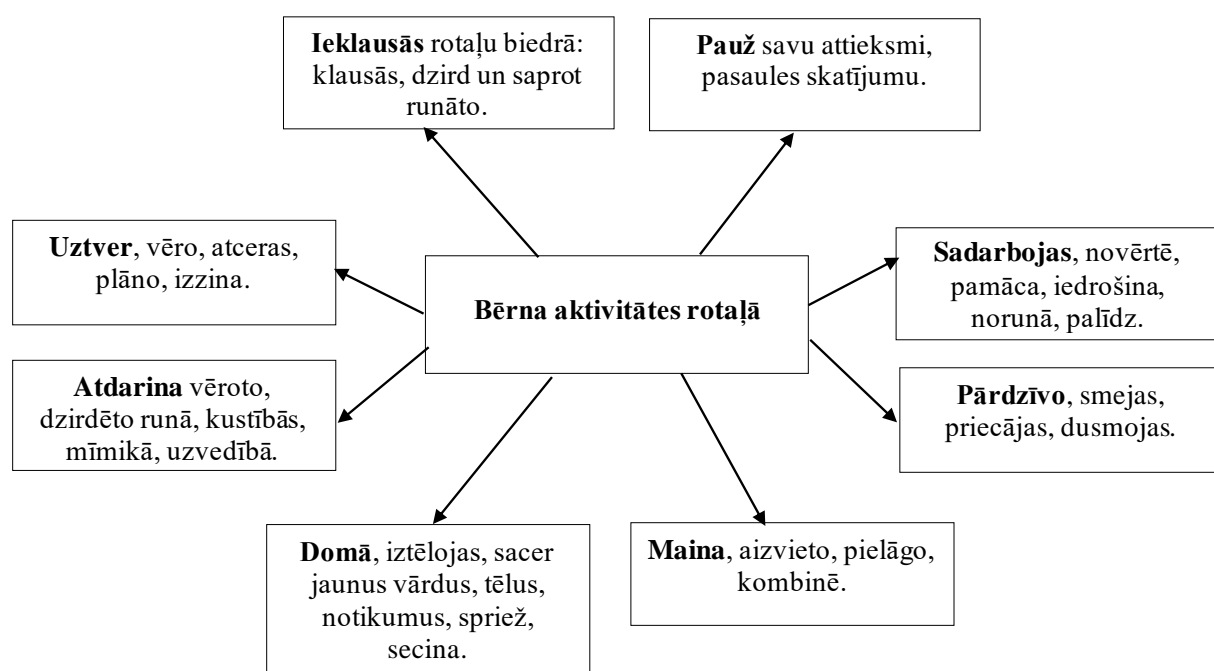
Rotaļa sekmē bērna vispusīgu attīstību.

Rotaļa palīdz bērnam attīstīties kopveselumā. Tā ir laba bērnu fiziskajai, emocionālajai, kognitīvajai un sociālajai attīstībai (Scarlett, Naudeau, Salonijs-Pasternak, Ponte, 2005). Arī O. Holeciova, L. Klindova un J. Berdihova uzsver, ka rotaļā attīstās izzināšanas procesi, iztēle, atmiņa, uzmanība, kā arī domāšana un valoda. Bērns sāk lietot vārdus, kas pirms tam bijuši viņa

pasīvajā vārdu krājumā. Minētās autores akcentē, ka rotaļā bērni daudz ātrāk bagātina savu vārdu krājumu, nekā tas notiek ārpus rotaļas (Holeciova, Klindova, Berdihova, 1967).

D. Dzintere un R. Boša raksta, ka rotaļa bērniībā bērniem ir vadošais darbības veids. Rotaļājoties, bērni gūst pozitīvas emocijas. Rotaļa sniedz enerģiju un arī attīsta bērnu (Dzintere, Boša, 1997).

D. Dzintere un I. Stangaine akcentē, ka bērns rotaļā, ievērojot tās struktūru un īpatnības, veic daudzveidīgas darbības, kas tieši vai netieši paaugstina viņa komunikatīvo kompetenci un attīstību veselumā (Dzintere, Stangaine, 2012), (sk. 2. attēlu).

2. attēls. *Bērna aktivitātes rotaļā* (Dzintere, Stangaine, 2012, 196)

K. Sanders, J. Almarods un J. Hetijs, atsaucoties uz L. Lenhartu, K. Roskosu, J. Brūsu, X. Liangu, A. Lilardu, M. Lerneru, E. Hopkinsu, R. Dori, E. Smitu, C. Palmkvistu, S. Masiju, C. Sofijanu, B. Vasiku un J. Jakobi-Vesselu, apgalvo, ka mijiedarbībā, saskarsmē ar pieaugušajiem un viņu valodu, bērni rotaļīgas mācīšanās laikā apgūst vārdu krājumu un visaptverošas valodas prasmes (Thunder, Almarode, Hattie, 2021).

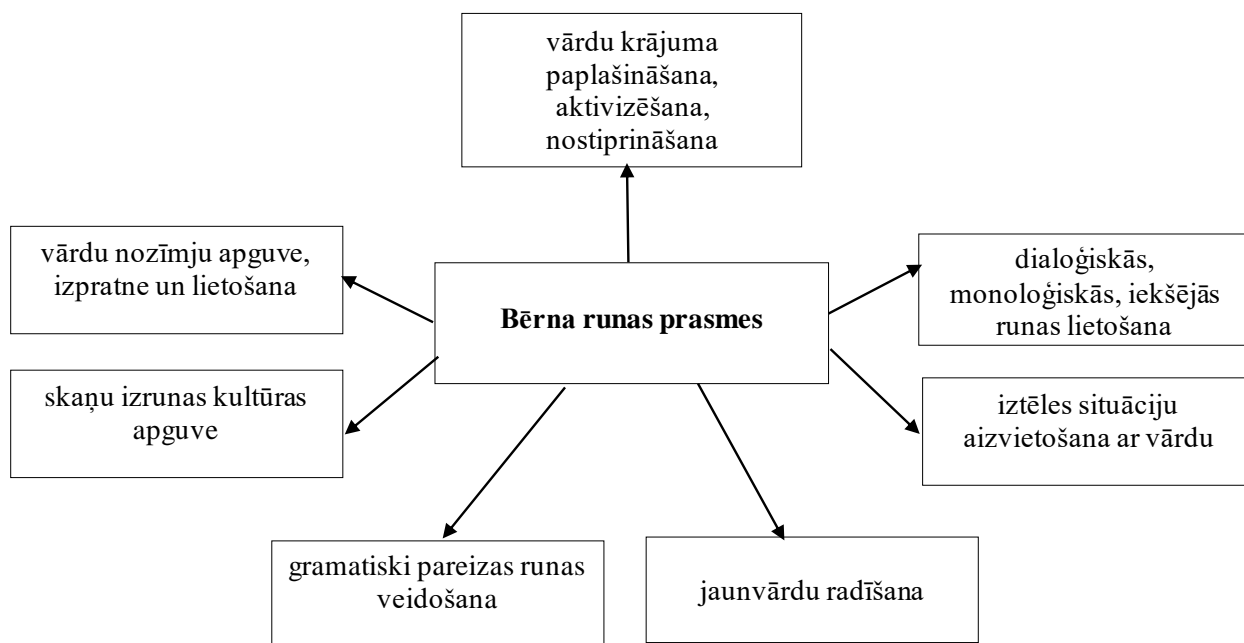
I. Stangaine akcentē, ka bērnam apgūt jauno ir vieglāk un saprotamāk ar rotaļas palīdzību. Šādā veidā bērns nemanot apgūst jaunus vārdus un jēdzienus. Rotaļājoties bērni runā ar priekšmetiem, paši ar sevi, ar vienaudžiem, atdarina pieaugušos, viņi aktīvi kustas, spēlējas

ar sīkiem priekšmetiem, tā nodarbinot pirkstu sīko muskulatūru. Tas viss sekmē viņu runas attīstību. Bērns saskarsmē pilnveido un attīsta valodu (Stangaine, 2011).

Atsaucoties uz psihologa Dž. Brunnera viedokli, D. Dzintere un D. Augstkalne raksta, ka rotaļa ir augsne, kurā attīstās bērna runa, un ka rotaļā bērns savu dzimto valodu apgūst praktiski darbojoties, un viņš neizjūt nepatīkamas sekas runas neprecizitātes dēļ, kā tas bieži vien mēdz būt mācību laikā. Minētās autore uzsver, ka rotaļas specifiskās īpatnības un struktūra tieši un netieši sekmē bērna runas attīstību (Dzintere, Augstkalne, 2009).

B. Brice akcentē, ka psihologi un neirologi norāda, ka rotaļas apstākļos iegaumēšanas efekts ir ievērojami labāks, jo aktīva, bērnam saistoša darbība izziņas procesā ievērojami paātrina iegaumēšanu (Brice, 2013).

D. Dzintere un I. Stangaine norāda, ka bērns rotaļā apgūst gan runas, gan arī komunikatīvās prasmes, visas valodas attīstības jomas (Dzintere, Stangaine, 2012), (sk. 3. attēlu).

3. attēls. Bērna runas attīstīšana rotaļās (Dzintere, Stangaine, 2012, 197)

I. Stangaine, atsaucoties uz ASV zinātnieces H. Švarcmanes skaidrojumu un analizējot to, atspoguļo rotaļu iedalījumu, norādot, ka rotaļas var klasificēt 2 lielās grupās. Vienas no tām ir rotaļas, kuras organizē un veido paši bērni un kurām nav noteikumu. Tās dēvē par **bērnsstrukturētajām rotaļām**. Tajās ietilpst manipulatīvās rotaļas, lomu rotaļas, celtniecības

rotaļas un teatrālās rotaļas. Turpretim rotaļas, kurās ir skaidri noteikti noteikumi un kuras organizē pieaugušie, tiek dēvētas par **pieaugušo strukturētām rotaļām (spēlēm)**. Tajās ietilpst didaktiskās spēles, spēles, kustību rotaļas un rotaļas ar dziedāšanu (Stangaine, 2015).

D. Dzintere un D. Augstkalne, analizējot bērnu rotaļas dažādos vecumposmos, raksta, ka divgadīgie bērni rotaļājas gan ar priekšmetiem, gan sižetiskajās rotaļās. Liela daļa bērnu sāk spēlēt lomu rotaļas, kurās viņi attēlo sadzīves tēmas, pieaugušos, izspēlējot konkrētu sižetu, atveidojot notikumus, lomas. Rotaļās intensīvi pieaug valodas loma – bērni komentē savas darbības, mīl runāt pa „telefonu”, kā arī pamācīt rotaļlietas un rotaļu biedrus. Bērni sāk rotaļāties ar vienaudžiem gan blakus, gan arī kopā, līdz ar to pieaug komunikācija bērnu starpā, bet vēl arvien noteicoša loma ir pieaugušā atbalstam. Bērnu runu aktivizē izvērtais rotaļas sižets, kas, pateicoties tiešajiem novērojumiem un pieredzei, padziļinās. Sarežģītāka kļūst bērna runa, pieaug viņa vārdu krājums, veidojas sarunvaloda, pieaug runas aktivitāte, kā arī spēja komunicēt ar pieaugušajiem un bērniem. Bērns vārdus apgūst pats – jautājot un izzinot. Neatkarīgāks viņš kļūst arī rotaļā, komunicējot ar citiem bērniem (Dzintere, Augstkalne, 2009).

Skolotājiem, izvēloties rotaļas, ir jāņem vērā, lai tās atbilstu attiecīgā vecuma bērnu spējām un interesēm.

D. Dzintere un R. Boša raksta, ka izvēloties rotaļas, svarīgi ir ņemt vērā bērnam īstenojamo uzdevumu, viņa attīstību, kā arī saturu, kas bērnu ieinteresē uzdevuma izpildē. Tāpat minētās autore skaidro, ka izvēloties rotaļas, ir jāievēro bērna vajadzības, intereses un konkrēto situāciju. Rotaļas saturs, uzdevumi jāsaista ar bērna vajadzībām, stimuliem, ko bieži vien nosaka dažādi apstākļi – gadalaiks, vieta, kur bērns darbojas, kāds nejaušs notikums vai bērna noskaņojums. D. Dzintere un R. Boša akcentē, ka, lai bērns būtu gandarīts par izpildīto rotaļas uzdevumu, nozīmīgi ir, lai tas būtu atbilstošs bērna prasmēm un zināšanām, lai bērnam būtu iespēja pielietot to, ko viņš jau zina un prot, un rosinātu apgūt vēl jauno, nezināmo (Dzintere, Boša, 1997).

Skolotājiem ir jāsadarbojas ar bērniem, kad viņi iesaistās rotaļā, un viņu mijiedarbībai ir jābūt apzinātai. Valodas apguvei ir jābūt bērniem saprotamā veidā (Thunder, Almarode, Hattie, 2021).

D. Dzintere un I. Stangaine, atsaucoties uz psihologa Dž. Brunera uzskatu, min, ka pieaugušā klātbūtnē bērniem ir ilgstošāka uzmanības noturība, un viņi spēj izpildīt sarežģītākas darbības. Ir svarīgi, lai pieaugušais nevis stingri vadītu bērna rotaļu, bet, lai viņš būtu bērna tuvumā, radot viņam drošības izjūtu, sniedzot ieteikumus, ja ir nepieciešams, kā arī psiholoģiski

atbalstot. Minētās autores akcentē, ka pietiek tikai pieaugušajam asi iejaukties rotaļā, apspiest bērna iniciatīvu, un bērns zaudē interesi, tā var izjukt. Viņš pārstāj rotaļāties. Nozīmīgi ir, lai pieaugušā līdzdalība netraucētu bērna rotaļāšanos (Dzintere, Stangaine^b, 2007).

Secinājumi: Rotaļa ir ļoti nozīmīga bērna personības attīstībā. Bērni rotaļā apgūst runas prasmes, kā arī to laikā aktivizē un paplašina savu vārdu krājumu. Rotaļājoties, bērni apgūst jaunus vārdus, lietu nosaukumus un to īpašības, raksturīgākās pazīmes. Didaktiskās rotaļas palīdz attīstīt uzmanību, atmiņu, vērīgumu un atjautību. Izvēloties didaktiskās rotaļas, skolotājiem ir jāņem vērā bērna attīstības līmenis, viņa intereses, vēlmes, vajadzības, didaktiskās rotaļas sasniedzamie rezultāti, to atbilstība bērna spējām.

3. Empīriskais pētījums vārdu krājuma aktivizēšanā 2 – 3 gadus veciem bērniem didaktiskajās rotaļās

3.1. Pētījuma metodoloģija un norise

Lai pārbaudītu darbā izvirzīto hipotēzi un īstenotu pētījuma uzdevumus, tika veikts pētījums laika posmā no 2022. gada 3. janvāra līdz 14. aprīlim.

Hipotēzes pārbaudei tika izmantotas šādas empīriskās pētījuma metodes:

- aptauja;
- novērošana;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- iegūto rezultātu matemātiskā apstrāde.

Pētījuma bāze: 15 bērni no Mārupes novada pirmsskolas izglītības iestādes “X”, vecuma grupā no 2 – 3 gadiem un 15 bērnu vecāki.

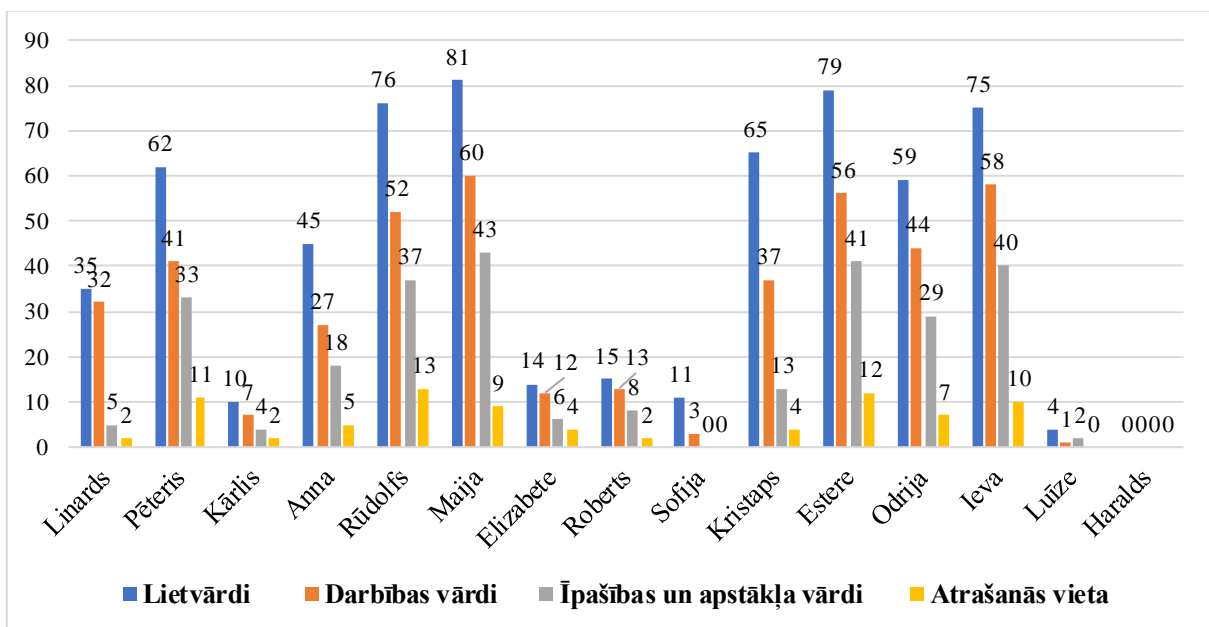
“Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **aptauja** tiek definēta kā “jautājumu vai jautājumu un atbilžu formā mutvārdos vai rakstveidā veidota ziņu (informācijas) iegūšanas metode” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 15). Savukārt S. Kristapsone **aptauju** formulē kā “sākotnējās informācijas ievākšanas metodi, kas paredz uzdot pētāmajai kopai mutiskus vai rakstiskus jautājumus, kuri satur pētījuma problēmu empīriskā līmenī, kā arī iegūto atbilžu statistisko apstrādi” (Kristapsone, 2008, 225). Pētījuma sākumā tika izmantota aptauja, lai noskaidrotu, kāds **aktīvais vārdu krājums** ir bērniem vecāku skatījumā. Pasīvais vārdu krājums netika pārbaudīts. Vecāki izvērtēja savus bērnus, izmantojot darba autores sagatavotu aptauju, kas tika izveidota, balstoties uz projekta “LAMBĀ” autoru izstrādāto aptauju KAT II – vārdi un teikumi par 17 – 36 mēnešus vecu bērnu valodu un tās lietojumu (sk. 1. pielikumu). Darba autore apkopoja iegūtos rezultātus, nosakot vārdšķiru lietojumu katra bērna runā (sk. 1. tabulu).

1. tabula. Vārdšķiru lietojums bērnu runā vecāku izvērtējums

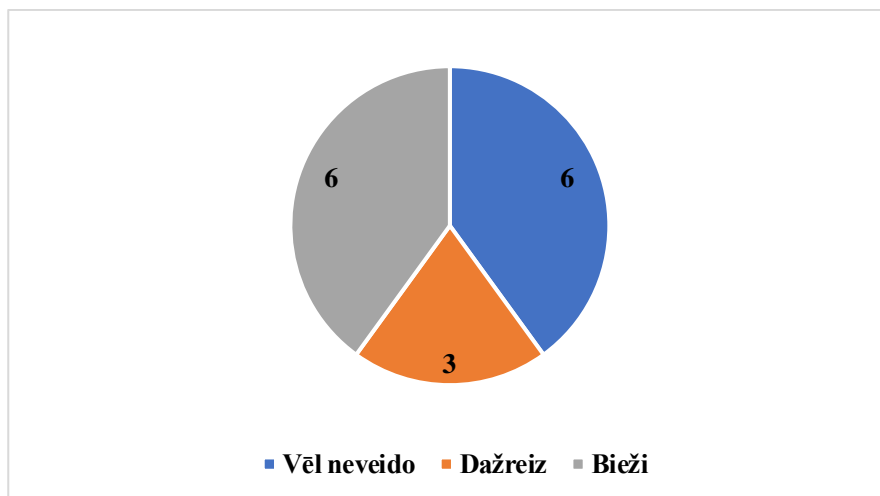
Bērna vārds	Lietvārdi vienību skaits – 115	Darbības vārdi vienību skaits – 107	Īpašības un apstākļa vārdi vienību skaits – 63	Atrašanās vieta vienību skaits – 26	Prasme veidot teikumus no 2 vai vairākiem vārdiem (vēl neveido, dažreiz, bieži)
Linards	35	32	5	2	dažreiz
Pēteris	62	41	33	11	dažreiz
Kārlis	10	7	4	2	vēl neveido
Anna	45	27	18	5	bieži
Rūdolfs	76	52	37	13	bieži
Maija	81	60	43	9	bieži
Elizabete	14	12	6	4	vēl neveido
Roberts	15	13	8	2	vēl neveido
Sofija	11	3	0	0	vēl neveido
Kristaps	65	37	13	4	dažreiz
Estere	79	56	41	12	bieži
Odrija	59	44	29	7	bieži
Ieva	75	58	40	10	bieži
Luīze	4	1	2	0	vēl neveido
Haralds	0	0	0	0	vēl neveido

Apkopojot vecāku veiktā bērnu runas izvērtējuma rezultātus, var teikt, ka visu bērnu **aktīvajā vārdu krājumā** dominēja lietvārdi, mazāk darbības vārdi un īpašības vārdi, bet prievārdus bērni lietoja vismazāk. **Haraldam** aktīvajā vārdu krājumā nebija neviens no norādītajiem vārdiem, jo bērns, uzsākot pētījumu, vēl nerunāja. Ļoti niecīgs aktīvais vārdu krājums bija arī **Kārlim, Elizabetei, Robertam, Sofijai un Luīzei**. Savukārt, veidot teikumus, neprata 6 bērni – **Kārlis, Elizabete, Roberts, Sofija, Luīze un Haralds**.

Darba autore aptaujas rezultātus atspoguļoja arī diagrammās (sk. 4. un 5. attēlu).

4. attēls. Bērnu lietotie vārdi

5. attēls. Prasme veidot teikumus

Apkopojot vecāku veiktās bērnu runas izpētes rezultātus, tika secināts, ka vairākiem bērniem aktīvais vārdu krājums ir vecumam neatbilstošs, tāpēc darba autore veica novērošanu un pedagoģisko izmēģinājuma darbību, lai iegūtu precīzāku informāciju par bērnu vārdu krājuma attīstību, kā arī, lai aktivizētu bērnu vārdu krājumu.

Dz. Albrehta raksta, ka, veicot novērošanu, skolotājs var iepazīt bērnus tiešas uztveres ceļā dabiskos apstākļos (Albrehta, 1998).

“Logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **novērošana** tiek aprakstīta kā “empīriskā pētīšanas metode, mērķtiecīga dažādu izpausmju uztverepētāmo uzvedībā un darbībā; izvirzītās hipotēzes, teorijas, teorētisko pētījumu patiesuma pārbaude u. c.” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 216). Arī “Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” **novērošana** tiek definēta līdzīgi – kā “mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot, (ko) uzzina, secina, (kam) izseko, (ko) uzmana. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzi, teoriju, teorētisko pētījumu patiesumu u. tml.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 111).

Darba autore piekrīt L. Žukova viedoklim, ka **pedagoģiskais novērojums** tiek izmantots kādas konkrētas pedagoģiskās parādības mērķtiecīgai izpētei (Žukovs, 1997).

Darba autore novērošanu veica, lai izvērtētu bērnus dažādās situācijās, norisēs visas dienas garumā, lai izvērtētu katra bērna individuālās prasmes un spējas, piefiksētu katra bērna individuālās attīstības īpatnības, noskaidrotu bērnu stiprās un vājās puses. Novērošana tika veikta sistemātiski un ilgstoši. Pēc novērojuma veikšanas darba autore saskaņā ar fiksētajiem rezultātiem izstrādāja katra pētījumā iesaistītā bērna individuālo raksturojumu.

Darba autore veica arī pedagoģisko izmēģinājuma darbību, lai noskaidrotu, kā, izmantojot didaktiskās rotaļas, aktivizē aktīvā vārdu krājuma apguvi.

Dz. Albrehta norāda, ka **izmēģinājuma darbība** sniedz iespēju pārbaudīt pedagoģiskās rekomendācijas vispārīgā veidā un dot tām summāru novērtējumu (Albrehta, 1998).

Pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības darba autore veica katra bērna pasīvā un aktīvā vārdu krājuma pārbaudi, jo bērnu izvērtēšana nodrošina veiksmīgāku pedagoģiskā procesa plānošanu, didaktisko rotaļu atlasī. Pārbaude tika veikta katram bērnam individuāli. Vārdu krājuma izvērtēšanai tika izmantotas attēlu kartītes un dažādi priekšmeti (sk. 2. pielikumu). Vizuālais materiāls gan pasīvā, gan aktīvā vārdu krājuma pārbaudei tika veidots, balstoties uz projekta “LAMBĀ” latviešu un krievu valodas testam izveidotajiem attēliem, kā arī attēliem no interneta vietnēm “Māci un mācies latviešu valodu” un “dzene.com”.

Pārbaudei darba autore izstrādāja kritērijus, rādītājus un vērtējuma līmeņus, pamatojoties uz pirmsskolas mācību programmas (Skola2030) sasniedzamajiem rezultātiem (SR) atbilstoši bērnu vecumposmam (1. posmam) valodu un sociālā un pilsoniskā mācību jomā:

- SR: Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi;
- SR: Atbild uz jautājumiem;
- SR: Atbild uz jautājumu: “Kā tevi sauc?”;

- SR: Nosauc ķermeņa daļas (sk. 2. tabulu).

2. tabula. Vārdu krājuma pārbaudes kritēriji, rādītāji un vērtējuma līmeņi

Kritēriji	Rādītāji	Vērtējuma līmeņi
Pasīvais vārdu krājums	Reaģē uz skolotājas skaidrojumu, atpazīt un parāda pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi. Parāda, kuram priekšmetam, dzīvai būtnei atbilst nosauktās īpašības. Parāda priekšmeta, dzīvas būtnes atrašanās vietu.	SA (1punkts) – Neatpazīst un nevar parādīt nosaukto priekšmetu vai dzīvu būtnei, vai darbību. Nevar parādīt, kuram priekšmetam vai dzīvai būtnei atbilst nosauktās īpašības. Nevar parādīt priekšmeta vai dzīvas būtnes atrašanās vietu (arī ar skolotājas palīdzību).
		TA (2 punkti) – Nepieciešama palīdzība (uzvedinoši mājieni, jautājumi, norādījumi).
		A (3 punkti) – Nepieciešama pavisam neliela palīdzība.
		PA (4 punkti) – Palīdzība nav vajadzīga. Patstāvīgi parāda nosaukto priekšmetu vai dzīvu būtnei, vai darbību. Parāda, kuram priekšmetam vai dzīvai būtnei atbilst nosauktās īpašības. Parāda priekšmeta vai dzīvas būtnes atrašanās vietu.
Aktīvais vārdu krājums	Nosauc pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi. Nosauc priekšmetu, dzīvu būtni īpašības. Nosauc priekšmetu, dzīvu būtni atrašanās vietu.	SA (1 punkts) – Nespēj nosaukt priekšmetu vai dzīvu būtnei, vai darbību. Nespēj nosaukt priekšmeta vai dzīvas būtnes īpašību. Nespēj nosaukt priekšmeta vai dzīvas būtnes atrašanās vietu (arī ar skolotājas palīdzību).
		TA (2 punkti) – Nepieciešama palīdzība (uzvedinoši mājieni, jautājumi, norādījumi).
		A (3 punkti) – Nepieciešama pavisam neliela palīdzība.
		PA (4 punkti) – Patstāvīgi nosauc priekšmetu vai dzīvu būtnei, vai darbību. Nosauc priekšmeta vai dzīvas būtnes īpašību. Nosauc priekšmeta vai dzīvas būtnes atrašanās vietu.
	Atbild uz jautājumiem, veidojot 2-4 vārdu teikumu.	SA (1punkts) – Reaģē uz uzdoto jautājumu, bet neatbild uz to. Nereagē uz savu vārdu un neprot to nosaukt.
TA (2 punkti) – Atbild uz jautājumu ar vienu vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Reaģē uz savu vārdu, bet neprot to nosaukt, neatkārto skolotājas sacīto.		

2. tabulas turpinājums

		A (3 punkti) – Atbild uz jautājumu, veidojot 2 – 4 vārdu teikumu, ar nelielu skolotājas palīdzību. Nosauc savu vārdu, ar skolotājas palīdzību.
		PA (4 punkti) – Atbild uz jautājumu, veidojot 2 – 4 vārdu teikumu. Patstāvīgi nosauc savu vārdu.

Pasīvā vārdu krājuma pārbaudē tika vērtēts, vai bērns, pamatojoties uz skolotājas sniegto paskaidrojumu, spēj atpazīt un parādīt pazīstamus priekšmetus, dzīvas būtnes un darbības, ko veic pats un citi. Savukārt **aktīvā vārdu krājuma** pārbaudē tika vērtēts vārdu krājuma apjoms (nosauktie vārdi) un vārdu krājuma kvalitāte (bērna prasme atbildēt uz jautājumiem, veidojot 2 – 4 vārdu teikumus). Uzdevums bija izpildīts arī tad, ja bērns nosauca attēlos redzamos priekšmetus vai dzīvas būtnes arī tā, kā viņš tos atpazīst, piemēram, suns – “vau, vau”, kaķis – “ņau, ņau”.

Vārdu krājuma pārbaudē tika izzināts lietvārdu, darbības vārdu, īpašības vārdu un prievārdu lietojums, kā arī prasme atbildēt uz jautājumiem. Vārdu krājuma pārbaudē tika iekļauti šādi temati: “Dzīvnieki”, “Transportlīdzekļi”, “Apģērbs un apavi” un “Ķermeņa daļas”. Darba autore izstrādāja vārdu krājuma novērtēšanas protokolus pasīvai un aktīvai runai (sk. 3. un 4. pielikumu).

3.2. Pētījumā iesaistīto bērnu raksturojums

Pēc novērošanas veikšanas tika izstrādāts katra bērna individuālais raksturojums pētījuma sākumā – 2022. gada 3. janvārī. Pētījumā iesaistīto bērnu vārdi ir mainīti.

	Vārds	Vecums	Raksturojums
1.	Linards	2,7 gadi	Zēns ir kluss un kautrīgs. Neverbāli pauž emocijas. Izsaka savu vēlmi ar žestiem, skaņām, “savā valodā”. Saprot vārdiskus norādījumus. Atbild uz jautājumiem ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Teikumos kombinē 2 vārdus. Dažkārt nevēlas piedalīties grupas kopīgās rotaļās un aktivitātēs. Vairāk ir vērotājs, skatās, ko dara citi. Bieži ir pasīvs un mazkustīgs. Zēnam ļoti patīk

- darboties ar grāmatām (šķirt lapas, vērot attēlus). Viņš atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Zēns prot novilkt apģērbu un apavus ar pieaugušā palīdzību.
2. Pēteris 2,9 gadi Zēns ir lēns, pasīvs un mazkustīgs. Labprātāk laiku pavada vienatnē. Labāk izvēlas spēlēt viens pats, nevis rotaļāties kopā ar citiem bērniem. Zēns ar interesi iesaistās pieaugušā organizētās aktivitātēs. Saprot vārdiskus norādījumus. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Bērns prot novilkt apģērbu un apavus ar pieaugušā palīdzību.
3. Kārlis 2,6 gadi Zēna runa ir neskaidra un nesaprotama. Viņš neverbāli pauž emocijas. Neprot palūgt palīdzību. Nesaprot jautājumus un neatbild uz tiem. Ļoti bieži nereagē, kad viņš ir nosaukts vārdā. Neatkārto pieaugušā teikto. Nesaprot vienkāršas instrukcijas. Bieži nevēlas piedalīties grupas kopīgās rotaļās un aktivitātēs, bēg projām un kliedz. Spēlējas vienatnē. Tikai īsu mirkli spēj noturēt uzmanību. Bieži ir nepaklausīgs. Nevēlas ievērot grupas noteikumus, raud, krīt gar zemi un neizpilda lūgumus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Zēnam ir vāji attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra. Ir grūti satvert un noturēt priekšmetus, izmantot šķēres, regulāri ir nepieciešama palīdzība. Zēns nav apguvis pašapkalpošanās iemaņas.

4.	Anna	2,3 gadi	Meitene ir pasīva un mazkustīga. Brīžiem ir satraukta, raud. Izsaka savu vēlmi vārdos. Bieži nevēlas piedalīties grupas kopīgās rotaļās un aktivitātēs. Spēlējas vienatnē, skatās, ko dara citi. Saprot vārdiskus norādījumus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Teikumos kombinē 2 – 3 vārdus. Atbild uz jautājumiem ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Meitene interesējas par grāmatām, tās šķirsta un vēro attēlus. Nav vēl apguvusi pašapkalpošanās iemaņas.
5.	Rūdolfo	2,9 gadi	Zēns ir aktīvs un ļoti kustīgs. Ar interesi piedalās pieaugušo organizētās aktivitātēs, grupas kopīgās rotaļās. Labprāt kontaktējas gan ar pieaugušajiem, gan bērniem. Rotaļājas kopā ar citiem bērniem. Atbild uz jautājumiem ar 2 – 3 vārdiem, jautā. Izsaka savu vēlmi vārdos. Saprot vārdiskus norādījumus. Atšķir krāsas. Teikumos kombinē 2 – 3 vārdus. Prot palūgt palīdzību. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Prot apgērbties ar pieaugušā palīdzību.
6.	Maija	2,10 gadi	Meitene ir draudzīga, komunicē gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem. Spēlējas kopā ar citiem bērniem. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Atbild uz jautājumiem ar 2 – 3 vārdiem. Uzdod jautājumus. Teikumos kombinē 2 – 3 vārdus. Saprot vārdiskus norādījumus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Meitenei ļoti patīk zīmēt un krāsot attēlus, viņai padodas radoši darbi. Prot apgērbties ar pieaugušā palīdzību, bet bieži to nevēlas darīt, gaida, kad viņu kāds saģērb.

7.	Elizabete	2 gadi	Meitene bieži ir satraukta un raud. Spēlējas vienatnē. Lieto tikai dažus vārdus. Nelieto teikumus. Neproto palūgt palīdzību. Neverbāli pauž emocijas. Dažkārt labprāt piedalās kopīgās grupas rotaļās un aktivitātēs, bet dažreiz ir satraukta un nevēlas piedalīties. Saprot vienkāršus vārdiskus norādījumus. Atbild uz jautājumiem ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Neatšķir krāsas, neprot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Meitene vēl nav apguvusi pašapkalpošanās iemaņas.
8.	Roberts	2,7 gadi	Zēns ir aktīvs un kustīgs. Izsaka savu vēlmi ar žestiem, skaņām, “savā valodā”. Bērns lieto tikai dažus vārdus. Nelieto teikumus. Pasīvais vārdu krājums ir izteikti plašāks par aktīvo. Neatkārto īsus vārdus. Bērna izrunātajos vārdos bieži ir iekļautas tikai dažas skaņas, piemēram, viņš nenosauc dzīvnieku, bet saka “ņau-ņau” vai vilcienu apzīmē kā “tu-tū” utt. Saprot vārdiskus norādījumus. Ir izpalīdzīgs, palīdz sakārtot grupas telpu, rotaļlietas. Brīžiem ir nepaklausīgs, kož un skrāpē citiem bērniem. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Prot novilkt apģērbu un apavus ar pieaugušā palīdzību.
9.	Sofija	2,5 gadi	Meitene ir aktīva un kustīga. Sofijas dzimtā valoda ir krievu, ģimenē viņa sazinās krievu valodā. Lieto tikai dažus vārdus latviešu valodā. Labprāt iesaistās ikdienas rotaļās, piedalās pieaugušo organizētās aktivitātēs. Izsaka savu vēlmi vārdos un ar žestiem. Atbild uz jautājumiem ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Labprātāk spēlējas vienatnē. Saprot vienkāršus vārdiskus norādījumus. Uzmanības noturība ir atbilstoša

- vecumposmam. Prot novilkta apģērbu un apavus ar pieaugušā palīdzību.
10. Kristaps 2,4 gadi Zēns ir emocionāls, bieži satraucas un raud. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Teikumos kombinē 2 vārdus. Atbild uz jautājumiem ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Labprāt spēlējas kopā ar citiem bērniem. Zēnam patīk dejot, iet rotaļās. Dažkārt, kad bērns ir satraukts, viņš nevēlas piedalīties grupas kopīgās rotaļās un aktivitātēs. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Bērns vēl nav apguvis pašapkalpošanās iemaņas.
11. Estere 2,10 gadi Meitene ir ļoti aktīva un kustīga. Piedalās pieaugušo organizētās aktivitātēs un iesaistās ikdienas rotaļās. Meitene ir komunikabla, labprāt kontaktējas gan ar pieaugušajiem, gan bērniem. Jūtas ļoti droši grupas vidē. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Atbild uz jautājumiem ar 1 – 2 vārdiem. Uzdod jautājumus. Teikumos kombinē 2 vārdus. Saprot vārdiskus norādījumus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Prot apģērbties ar pieaugušā palīdzību.
12. Odrija 2,5 gadi Meitene ir ļoti klusa un kautrīga, un mazkustīga. Vairāk ir vērotāja, vēro, kā citi darbojas. Labprāt un ar interesi iesaistās pieaugušā organizētās aktivitātēs. Rotaļājas vienatnē vai kopā ar pieaugušo. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Saprot vārdiskus norādījumus. Atbild uz jautājumiem ar 1 – 2 vārdiem. Teikumos kombinē 2 vārdus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Uzmanības noturība ir

- atbilstoša vecumposmam. Prot apgērbties ar pieaugušā palīdzību.
13. Ieva 2,11 gadi Meitene ir komunikabla, draudzīga un izpalīdzīga. Palīdz citiem bērniem, kad tas ir nepieciešams. Ir patstāvīga. Rotaļājas kopā ar citiem vienaudžiem. Ir līdere – rotaļu un dažādu aktivitāšu vadītāja un ierosinātāja. Aicina citus bērnus iesaistīties spēlē vai kādā darbībā. Vairāki grupas bērni vēro meiteni un “kopē” viņas uzvedību, darbības, kuras meitene veic. Ieva aktīvi un ar interesi piedalās kopīgās grupas rotaļās un aktivitātēs. Viņai patīk dažādi radoši darbi. Meitene saprot vārdiskus norādījumus. Uz pieaugušā jautājumiem atbild ar 1 vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Uzdod jautājumus. Atšķir krāsas, prot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Izsaka savu vēlmi vārdos. Prot palūgt palīdzību. Teikumos kombinē 2 – 3 vārdus. Uzmanības noturība ir atbilstoša vecumposmam. Meitene prot pati apgērbties, ar nelielu pieaugušā palīdzību.
14. Luīze 2,4 gadi Meitenei runa ir neskaidra un nesaprotama. Viņa nelieto vārdus. Neverbāli pauž emocijas. Neprot palūgt palīdzību. Bieži ir nepaklausīga, raud un krīt gar zemi. Meitene bieži nevēlas iesaistīties ikdienas rotaļās. Neatkārto skolotājas teikto. Nesaprot jautājumus un neatbild uz tiem. Saprot vienkāršus vārdiskus norādījumus, kurus skolotāja lūdz izdarīt, piemēram – “noliec spēli uz galda”, “paņem lelli” utt. Luīzei ir vāji attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra. Meitenei ir grūti satvert un noturēt priekšmetus, izmantot šķēres. Tikai īsu mirkli spēj noturēt uzmanību. Neatšķir krāsas, neprot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Meitene vēl nav apguvusi pašapkalpošanās iemaņas.

15.	Haralds	2,4 gadi	Zēns bieži ir ļoti satraukts, ilgi raud, plēš sev matus, kož, ir grūti nomierināms, bēg projām. Grupas vidē jūtas nedrošs, neiesaistās ikdienas rotaļās. Neatsaucas uz savu vārdu. Nesaprot, ka viņu uzrunā. Viņa runa ir neskaidra un nesaprotama, runā “savā valodā”. Zēns nelieto vārdus. Viņš nekomunicē ne ar pieaugušajiem, ne vienaudžiem. Neizprot vienkāršas instrukcijas. Nesaprot jautājumus un neatbild uz tiem. Neprot palūgt palīdzību. Tikai īsu mirkli spēj noturēt uzmanību. Neatšķir krāsas, neprot sašķirot priekšmetus pa krāsām. Bērns vēl nav apguvis pašapkalpošanās iemaņas.
-----	---------	----------	--

3.3. Pedagoģiskās izmēģinājuma darbības atspoguļojums

Pētījuma sākumā bērniem tika pārbaudīts pasīvais vārdu krājums. Aktīvā vārdu krājuma pārbaude tika veikta pēc nedēļas. Atkārtota aktīvā un pasīvā vārdu krājuma pārbaude tika veikta pētījuma noslēgumā – pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības. Tajā tika izmantotas tās pašas attēlu kartītes un priekšmeti, un tie paši novērtēšanas protokoli. Tāpat kā pētījuma sākumā – vispirms tika pārbaudīts pasīvais vārdu krājums, bet pēc nedēļas tika veikta aktīvā vārdu krājuma pārbaude. Pētījuma sākumā pārbaudē tika konstatēts, ka vairākiem bērniem aktīvais vārdu krājums ir mazs, vecumam neatbilstošs, tāpēc tika veikta pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, izmantojot darba autores atlasītās didaktiskās rotaļas vārdu krājuma aktivizēšanā. Darba autore atlasīja didaktiskās rotaļas atbilstoši četriem izvēlētajiem tematiem – “Dzīvnieki”, “Transportlīdzekļi”, “Apģērbs un apavi” un “Ķermeņa daļas”. Katru nedēļu sistemātiski tika izmantota viena vai divas didaktiskās rotaļas. Dažas no tām darba autore veidoja pati, balstoties uz zinātnisko literatūru par didaktiskajām rotaļām vārdu krājuma sekmēšanai. Darba autore rotaļās izmantoja arī digitālos mācību līdzekļus – “Runājošos kņagus”. Didaktiskās rotaļas tika atlasītas atbilstoši bērnu interesēm un attīstības likumībām, individuālām īpatnībām un tādās, kurās bērni aktīvi darbojas. Didaktiskās rotaļas tika organizētas individuāli un nelielās apakšgrupās. Visas didaktiskās rotaļas darba autore pilnveidoja, izveidojot rotaļām nepieciešamos materiālus, ar ko bērniem darboties. Bērni aktīvi darbojās visās didaktiskajās rotaļās, kuras darba autore organizēja un vadīja. Visvairāk bērnu uzmanību piesaistīja digitālie

mācību līdzekļi un rotaļlietas. Darba autore novēroja, ka bērni nebaidījās kļūdīties, jo aizrautīgi darbojās ar rotaļu materiāliem. Didaktisko rotaļu laikā darba autore vēroja, kā bērni paši darbojās, un tikai tad, ja bija nepieciešams, viņiem palīdzēja.

Tālāk darba autore aprakstīja dažas no organizētajām didaktiskajām rotaļām, kurās tika izmantoti digitālie mācību līdzekļi un rotaļlietas, un kuras izveidoja pati darba autore. Didaktisko rotaļu izvērsti apraksti ir skatāmi pielikumos (sk. 5. pielikumu).

“Skrējiens pēc krāsām” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: nostiprināt krāsu pazīšanu un aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem.

Uzdevums:

- sameklēt priekšmetus noteiktās krāsās.

Nepieciešamie materiāli: digitālie mācību līdzekļi “Runājošie kņāgi”.

Rotaļas gaita: skolotāja ir sagatavojusi un pa visu grupu izkārtojusi dažnedažādus priekšmetus dažādās krāsās. Viņa bērniem stāsta: “Esmu jums atnesusi “runājošos kņāgus”. Jums būs jāpieiet pie visiem “runājošajiem kņāgiem” un jānoklausās, ko katrs no tiem stāsta. Pēc tam vajadzēs izpildīt prasīto. Lai noklausītos, ko stāsta “runājošais kņāgis” ir jāpiespiež šīs pogas.”

Bērni noklausās instrukciju un izpilda dzirdēto. Sarkanais kņāgis stāsta: “Atnes priekšmetu sarkanā krāsā.” Zilais – “Atnes priekšmetu zilā krāsā.” Dzeltenais – “Atnes priekšmetu dzeltenā krāsā.” Savukārt zaļais – “Atnes priekšmetu zaļā krāsā.” Pēc tam skolotāja bērniem jautā: “Ko tu atnesi?”

Rezultāts: rotaļa tika organizēta mazās apakšgrupās, jo bērniem bija liela interese par “runājošajiem kņāgiem”. Visi bērni vēlējās rotaļā piedalīties, arī tie, kuri dažkārt ne gribēja iesaistīties grupas kopīgās rotaļās. “Runājošie kņāgi” piesaistīja bērnu uzmanību. Nozīmīgs faktors bija tas, ka bērni “runājošo kņāgu” instrukcijās klausījās uzmanīgāk nekā tad, kad tās sniedza skolotāja. Visi bērni aktīvi darbojās, meklēja priekšmetus, lai arī daļa kļūdījās un atnesa nepareizas krāsas priekšmetus. Uzdevumu veiksmīgi izpildīja – Pēteris, Rūdolfis, Maija, Ieva, Roberts, Kristaps, Odrija un Estere. Kārlim, Luīzei un Elizabetei bija grūtības atšķirt priekšmetus pēc krāsas.

“Komanda” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: attīstīt atmiņu un aktivizēt vārdu krājumā prievārdus – uz, zem.

Uzdevumi:

- klausīties un izpildīt dažādas darbības.

Nepieciešamie materiāli: digitālie mācību līdzekļi “Runājošie kņāgi”.

Rotaļas gaita: bērni noklausās instrukciju, ko katrs kņāgis stāsta, un izpilda dzirdēto, piemēram:

“Noliec gulēt gultā lelli.”

“Noliec mašīnu uz galda.”

“Noliec suni zem galda.”

“Noliec kaķi uz krēsla.”

“Noliec kurpes zem krēsla.”

“Noliec bikses uz gultas.”

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Bērni darbojās aktīvi, bija ieinteresēti, uzmanīgi klausījās un izpildīja instrukcijas. Visi bērni vēlējās noklausīties, ko stāsta “runājošie kņāgi”. Uzdotās darbības pareizi izpildīja – Ieva, Pēteris, Maija, Rūdolfis, Roberts un Linards. Dažiem bērniem (Elizabetei, Sofijai, Kārlim un Luīzei) bija nepieciešama palīdzība. Daļa bērni brīžiem neizprata prievārdus, novietoja, piemēram, mašīnu zem galda nevis uz galda. Luīze jauca krēslu ar galdu un novietoja lietas nepareizās vietās. Elizabete atpazīna kurpes, bet nezināja, kur tās novietot. Visi bērni pareizi izpildīja norādījumu – “Noliec gulēt gultā lelli”.

“Transportlīdzekļi” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: nostiprināt bērnu zināšanas par transportlīdzekļu veidiem un aktivizēt vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- klasificēt transportlīdzekļus – ūdens, gaisa, sauszemes;
- nosaukt transportlīdzekļus.

Nepieciešamie materiāli: kaste, kurā ir ievietoti 5 lieli attēli, uz kuriem ir attēlota jūra, ceļš, sliedes un debesis, kā arī dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas.

Rotaļas gaita: bērns klasificē transportlīdzekļus (ūdens, gaisa, sauszemes), liekot dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas uz atbilstošā attēla. Skolotāja aicina nosaukt transportlīdzekļus.

Otrs rotaļas variants

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt transportlīdzekļus;
- atrast un uzlikt uz attēla tāda paša transportlīdzekļa rotaļlietu;
- nosaukt transportlīdzekļus.

Nepieciešamie materiāli: kaste, kurā ir ievietotas transportlīdzekļu attēlu kartītes, kā arī dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas.

Rotaļas gaita: bērns atrod un uzliet uz attēla tāda paša transportlīdzekļa rotaļlietu. Skolotāja aicina nosaukt transportlīdzekļus.

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Bērniem ļoti patika darboties ar attēlu kartītēm un rotaļlietām, grupēt transportlīdzekļus. Bērnu uzmanību saistīja rotaļlietas. Viņi darbojās patstāvīgi. Vairāki bērni vēlējās rotaļāties vairākas reizes pēc kārtas. Nevienam nejutās apbēdināts, ja kādu no rotaļlietām bija nolīcis nepareizi, kļūdījās klasificējot. Bija darbošanās prieks un pozitīvas emocijas. Kārlim, Elizabetei, Annai un Luīzei bija grūtības uzdevumu izpildē, viņiem bija nepieciešama regulāra palīdzība. Pārējie bērni ar uzdevumu tika galā patstāvīgi.

“Šķiro pa krāsām” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem un pilnveidot spēju grupēt pēc noteiktiem kritērijiem.

Uzdevums:

- sašķirot priekšmetus pēc krāsām.

Nepieciešamie materiāli: spaiņi un krāsainas bumbas.

Rotaļas gaita: uz grīdas ir nolikti četri spaiņi – zaļā, sarkanā, dzeltenā un zilā krāsā. Skolotāja izber pa grīdu krāsainas bumbiņas – zaļas, sarkanas, dzeltenas un zilas. Aicina bērnus katrai bumbai atrast savu spaini, lai tas būtu tādā pašā krāsā kā pati bumba, salasīt tās, pa vienai liekot sarkano bumbu sarkanajā spainī, zaļo zaļajā, dzelteni dzeltenajā un zilo zilajā spainī.

Rezultāts: rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērniem tā ļoti patika, viņi aktīvi darbojās. Vēlējās šo rotaļu atkārtot vairākas reizes pēc kārtas. Gandrīz visi bērni, izņemot Luīzi, prata sašķirot priekšmetus pēc krāsām. Sākumā meitene uzdevumu izpildīja kļūdaini, bet pēc kopīgas vingrināšanās, prata priekšmetus pati patstāvīgi pareizi sašķirot.

“Vilciens” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku un krāsu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt dzīvniekus un krāsas.

Nepieciešamie materiāli: vilciens un dažādas dzīvnieku rotaļlietas.

Rotaļas gaita: skolotāja stāsta stāstu, bērni klausās, kuras krāsas vagonā ir jāiekāpj katram dzīvniekam un novieto to attiecīgajā vagonā.

Rezultāts: rotaļa tika organizēta nelielās apakšgrupās un individuāli. Bērni aktīvi darbojās. Lielākajai daļai bērnu uzdevums grūtības nesagādāja. Bet daži bērni (Linards, Kārlis, Elizabete, Roberts, Sofija un Luīze) visus dzīvniekus atpazīna, bet viņiem bija grūtības novietot konkrēto dzīvnieku pareizās krāsas vagonā.

3.4. Pētījuma rezultāti un to analīze

Lielāka uzmanība pētījumā tika pievērsta bērniem, kuriem aktīvais vārdu krājums bija pazemināts. Pētījumā netika salīdzināts meiteņu un zēnu vārdu krājums. Pētījuma veikšanas laikā, pēc darba autores ieteikuma, viens no bērniem tika aizvests uz dzirdes pārbaudi, un šim bērnam tika konstatētas dzirdes problēmas un vajadzēja veikt operāciju, tāpēc turpmākā pētījuma gaitā viņš nepiedalījās. Zēns tika novērtēts tikai pirms pedagoģiskās izmēģinājuma darbības. Pēc operācijas Haraldam ir nepieciešama individuāla pieeja.

Pētījuma sākumā tika izvērtēts bērnu pasīvais un aktīvais vārdu krājums (sk. 3. un 5. tabulu). Tas tika pārbaudīts arī pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības. Pētījuma noslēgumā darba autore veica bērnu pasīvā un aktīvā vārdu krājuma salīdzinājumu, kurš tika pārbaudīts pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības (sk. 4. un 6. tabulu). Apkopojot vārdu krājuma pārbaudes rezultātus, darba autore analizēja katra bērna iegūto punktu skaitu attiecībā pret maksimālo punktu skaitu.

3. tabula. Bērnu pasīvais vārdu krājums pētījuma sākumā

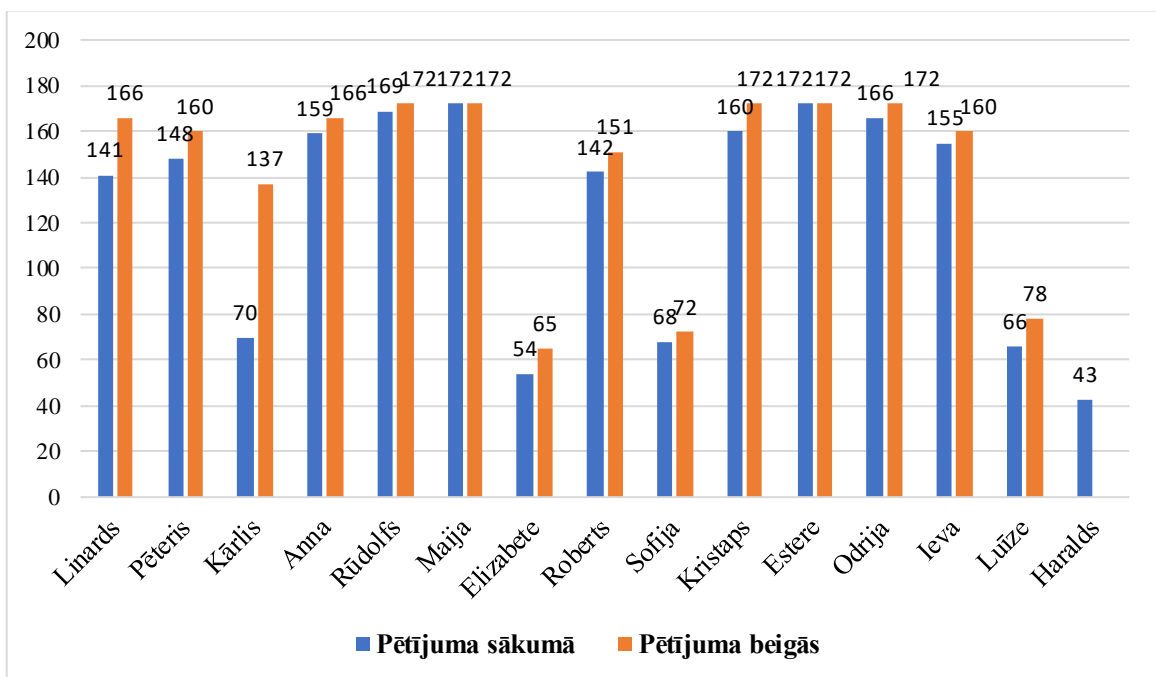
Bērna vārds	Lietvārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 172	Darbības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 40	Īpašības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 36	Prievārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 8	Vērtējums (punkti) kopā max. punktu skaits – 256
	<i>Pētījuma sākumā</i>	<i>Pētījuma sākumā</i>	<i>Pētījuma sākumā</i>	<i>Pētījuma sākumā</i>	<i>Pētījuma sākumā</i>
Linards	141	30	27	4	202
Pēteris	148	34	23	6	211
Kārlis	70	10	9	2	91

3. tabulas. turpinājums

Anna	159	13	18	2	192
Rūdolfis	169	40	36	8	253
Maija	172	40	36	8	256
Elizabete	54	10	9	2	75
Roberts	142	34	18	8	202
Sofija	68	31	12	2	113
Kristaps	160	40	27	2	229
Estere	172	37	36	8	253
Odrīja	166	37	36	8	247
Ieva	155	40	36	2	233
Luīze	66	10	9	2	87
Haralds	43	10	9	2	64

Lietvārdi

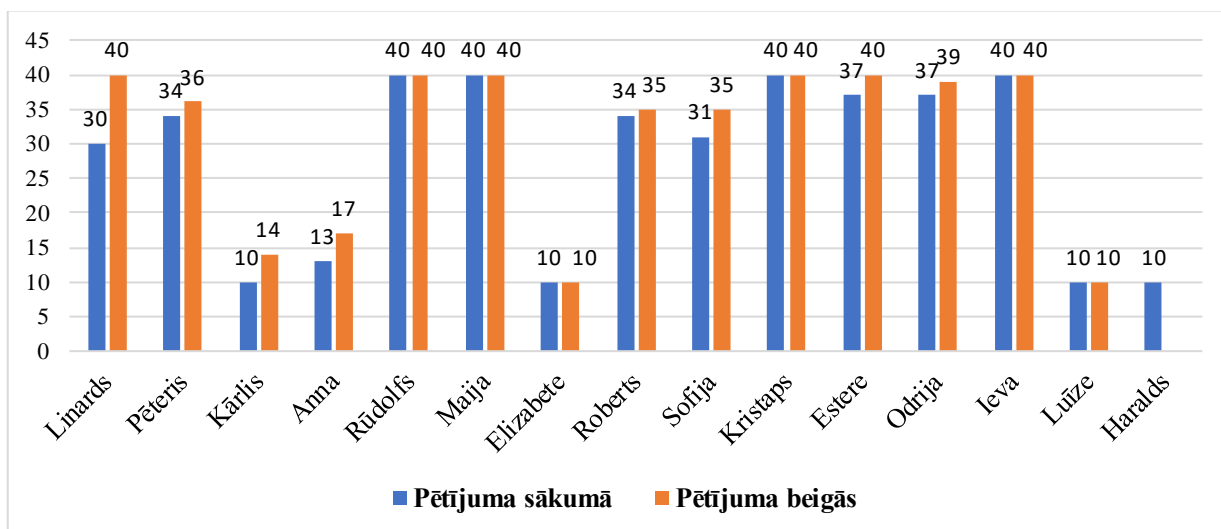
Pētījuma sākumā ļoti labi veicās 2 bērniem – Maijai un Esterei, kuri parādīja visus priekšmetus un dzīvas būtnes un ieguva maksimālo punktu skaitu. Savukārt pētījuma beigās jau 5 bērni varēja parādīt visus priekšmetus un dzīvas būtnes. Mazu punktu skaitu ieguva 4 bērni (**Kārlis, Elizabete, Sofija, Luīze** un **Haralds**), kuri atpazina un parādīja tikai dažus priekšmetus un dzīvas būtnes. **Haralds** nevarēja parādīt nevienu priekšmetu vai dzīvu būtni, viņš nesaprata arī skolotājas skaidrojumu. Atkārtotā pārbaudē **Kārlis** atpazina un parādīja gandrīz divas reizes vairāk priekšmetus un dzīvas būtnes nekā sākumā. **Elizabete, Sofija** un **Luīze** arī atpazina un parādīja vairāk priekšmetus un dzīvas būtnes nekā sākotnēji, taču viņu progress nebija tik liels. Darba autore secina, ka bērnu pasīvais vārdu krājums ir palielinājies. Pētījuma beigās pozitīva attīstības dinamika bija visiem bērniem (sk. 6. attēlu).

6. attēls. Lietvārdu dinamiskā izaugsme

Darbības vārdi

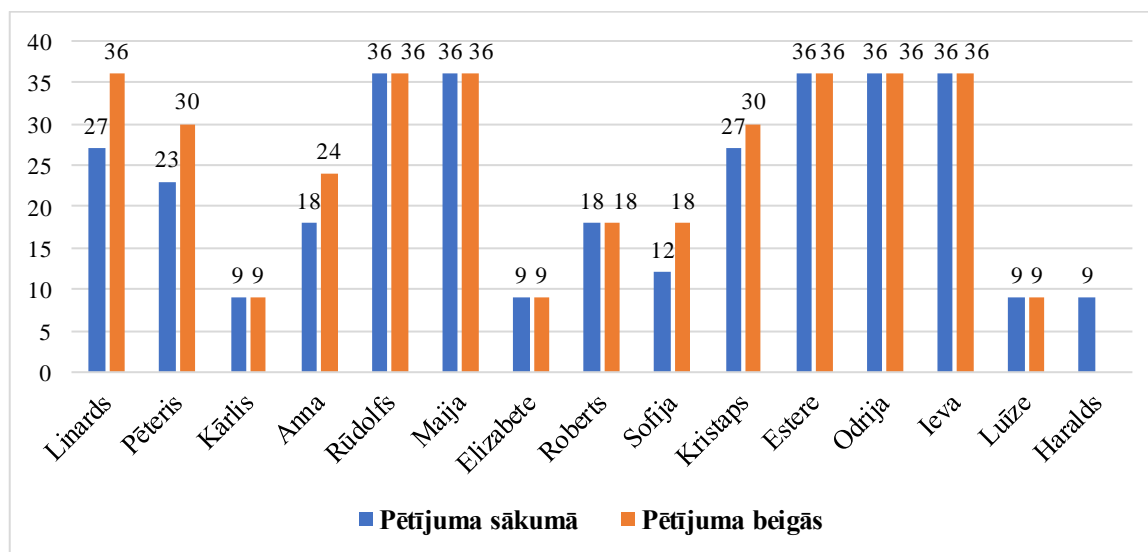
Pētījuma sākumā 4 bērni (Rūdolfs, Maija, Kristaps un Ieva) atpazīna un parādīja visas darbības, un ieguva maksimālo punktu skaitu. Sliktāk veicās 5 bērniem (**Kārlim, Annai, Elizabetei, Luīzei un Haraldam**). **Anna** atpazīna un parādīja tikai 1 darbību, savukārt **Kārlis, Elizabete, Luīze un Haralds** neatpazīna un nevarēja parādīt nevienu darbību. Atkārtotā pārbaudē ievērojams progress bija Linardam, viņš patstāvīgi, bez skolotājas palīdzības, varēja parādīt visas darbības. Labāki rezultāti bija arī **Kārlim**, kurš no 10 darbībām varēja parādīt jau 4 un **Annai**, kura no 10 darbībām atpazīna un varēja parādīt 5 darbības. Savukārt **Elizabete un Luīze** atkārtotā pārbaudē nerasniedza labākus rezultātus. Pārējiem bērniem pētījuma beigās attīstības dinamika bija pozitīva (sk. 7. attēlu).

7. attēls. Darbības vārdu dinamiskā izaugsme

Īpašības vārdi

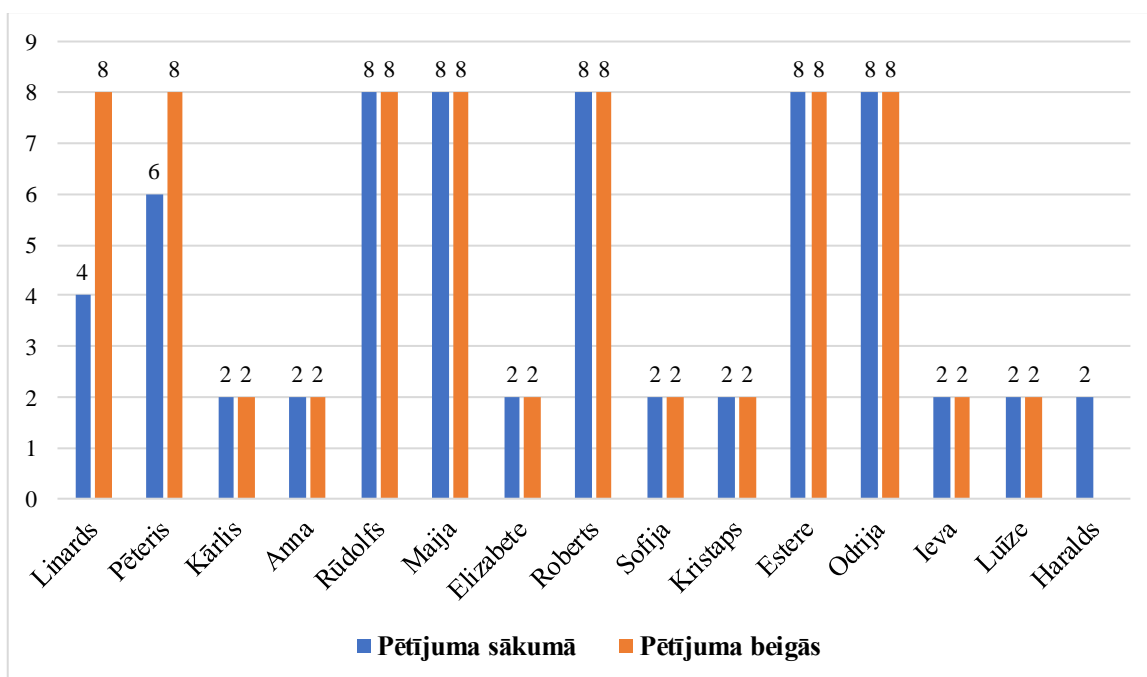
Sākotnējā pārbaudē 5 bērni (Rūdolfs, Maija, Estere, Odrīja un Ieva) varēja parādīt, kuram priekšmetam vai dzīvai būtnei atbilst visas nosauktās īpašības, un ieguva maksimālo punktu skaitu. Turpretim **Kārlis**, **Elizabete**, **Luīze** un **Haralds** ieguva minimālo punktu skaitu, jo neizprata īpašības vārdus, to nozīmi, un nevarēja parādīt, kuram priekšmetam vai dzīvai būtnei atbilst nosauktās īpašības. Atkārtotā pārbaudē labāki rezultāti bija 5 bērniem (Linardam, Pēterim, Annai, Sofijai un Kristapam), bet **Kārlim**, **Elizabetei** un **Luīzei** rezultāti nebija labāki kā iepriekšējā pārbaudē (sk. 8. attēlu).

8. attēls. Īpašības vārdu dinamiskā izaugsme

Prievārdi

Pētījuma sākumā 5 bērni (Rūdolfs, Maija, Roberts, Estere un Odrīja) patstāvīgi pareizi parādīja visu priekšmetu un dzīvu būtņu atrašanās vietas. Savukārt 8 bērni (**Kārlis, Anna, Elizabete, Sofija, Kristaps, Ieva, Luīze un Haralds**) neizprata prievārdu nozīmi un parādīja nepareizi visu priekšmetu un dzīvu būtņu atrašanās vietas. Salīdzinot abu pārbaudu rezultātus, ir redzams, ka pozitīva attīstības dinamika ir vērojama tikai 2 bērniem (Linardam un Pēterim), pārējiem bērniem rezultāti nebija uzlabojušies (sk. 9. attēlu).

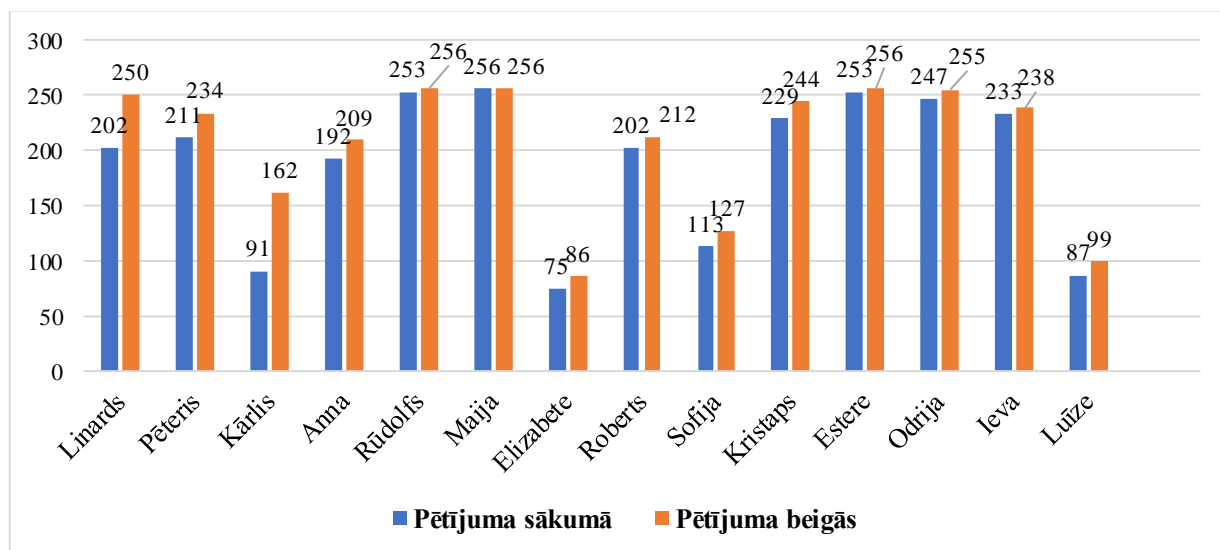
9. attēls. Prievārdu dinamiskā izaugsme

Noslēgumā bērnu pasīvā vārdu krājuma pārbaude tika veikta atkārtoti, un darba autore veica bērnu pasīvā vārdu krājuma salīdzinājumu, izvērtējot un analizējot pārbaudēs iegūtos datus. Darba autore secināja, ka vislielākā attīstības dinamika pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības bērnu pasīvā vārdu krājumā ir vērojama lietvārdu atpazīšanā un sapratnē, bet vismazākā – sapratnē par prievārdu nozīmi. Pēc apkopotajiem datiem var secināt, ka bērnu pasīvais vārdu krājums ir palielinājies. Pieaugusi ir katra bērna pasīvā vārdu krājuma daļa, kas konkrētajam bērnam ir saprotama (sk. 4. tabulu).

4. tabula. Bērnu pasīvā vārdu krājuma attīstības dinamika

Bērna vārds	Lietvārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 172		Darbības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 40		Īpašības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 36		Prievārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 8		Vērtējums (punkti) kopā max. punktu skaits – 256	
	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. beigās</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. beigās</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. beigās</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. beigās</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. beigās</i>
Linards	141	166	30	40	27	36	4	8	202	250
Pēteris	148	160	34	36	23	30	6	8	211	234
Kārlis	70	137	10	14	9	9	2	2	91	162
Anna	159	166	13	17	18	24	2	2	192	209
Rūdolfs	169	172	40	40	36	36	8	8	253	256
Maija	172	172	40	40	36	36	8	8	256	256
Elizabete	54	65	10	10	9	9	2	2	75	86
Roberts	142	151	34	35	18	18	8	8	202	212
Sofija	68	72	31	35	12	18	2	2	113	127
Kristaps	160	172	40	40	27	30	2	2	229	244
Estere	172	172	37	40	36	36	8	8	253	256
Odrija	166	172	37	39	36	36	8	8	247	255
Ieva	155	160	40	40	36	36	2	2	233	238
Luīze	66	78	10	10	9	9	2	2	87	99
Haralds	43	x	10	x	9	x	2	x	64	x

Darba autore izvērtējuma rezultātus atspoguļoja arī diagrammā (sk. 10. attēlu).

10. attēls. Bērnu pasīvā vārdu krājuma attīstības dinamika

Pētījuma sākumā darba autore veica arī bērnu aktīvā vārdu krājuma pārbaudi (sk. 5. tabulu).

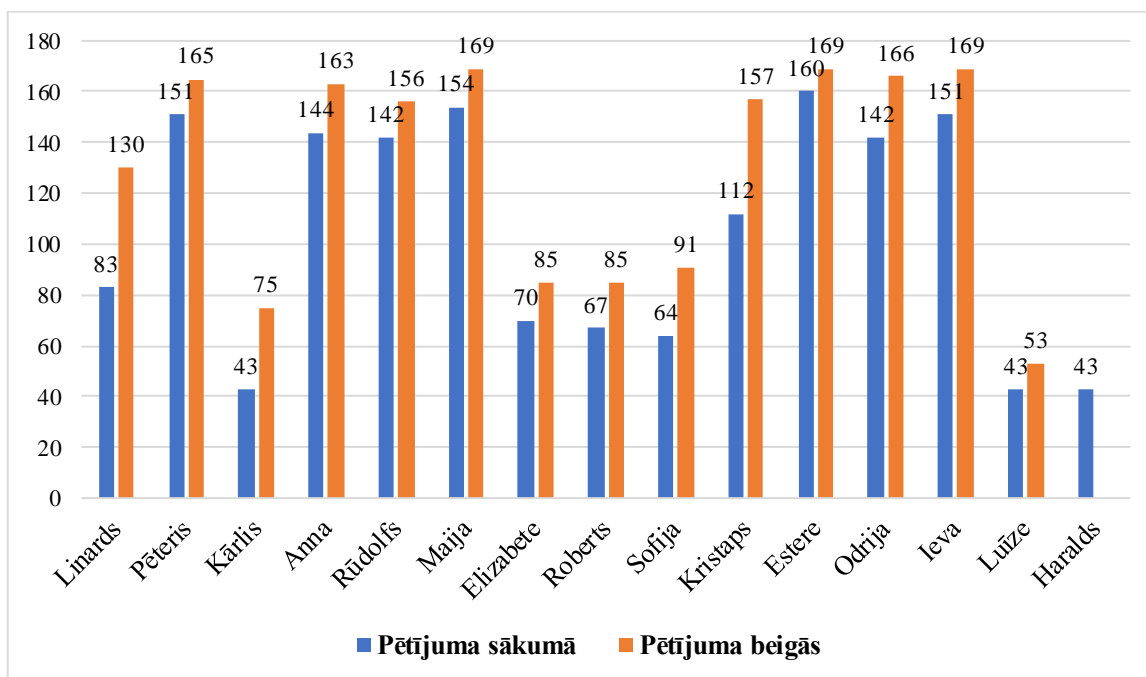
5. tabula. Bērnu aktīvais vārdu krājums pētījuma sākumā

Bērna vārds	Lietvārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 172	Darbības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 40	Īpašības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 36	Prievārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 8	Prasme atbildēt uz jautājumiem Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 8	Vērtējums (punkti) kopā max. punktu skaits – 264
	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. sāk.</i>	<i>Pēt. sāk.</i>
Linards	83	19	15	2	4	123
Pēteris	151	31	24	2	6	214
Kārlis	43	10	9	2	2	66
Anna	144	13	15	2	4	178
Rūdolfis	142	37	30	8	8	225
Maija	154	40	24	8	8	234
Elizabete	70	10	9	2	4	95
Roberts	67	13	9	2	4	95
Sofija	64	13	9	2	5	93
Kristaps	112	25	9	2	5	151
Estere	160	40	24	2	8	234
Odrija	142	31	21	2	7	203
Ieva	151	31	18	2	6	208
Luīze	43	10	9	2	2	66
Haralds	43	10	9	2	2	66

Lietvārdi

Sākotnējā pārbaudē tika konstatēts, ka 3 bērni (**Kārlis**, **Luīze** un **Haralds**) nespēj nosaukt nevienu priekšmetu vai dzīvu būtni. Viņu runa bija nesaprotama. Vislielāko punktu skaitu ieguva Estere, un arī Pēterim, Maijai un Ievai bija labi rezultāti. **Roberts** nevarēja nosaukt nevienu priekšmetu vai dzīvu būtni, viņš lietoja tikai skaņu atdarinājumus (govs – mū, mū, suns – vau, vau, mašīna – brum, brum, vilciens – tu, tū utt.). Arī vairāku citu bērnu atbildēs pētījuma sākumā dominēja skaņu atdarinājumi, viņi nenosauca, piemēram, dzīvnieku, bet teica: “Ņau, ņau”, “Mū, mū” utt. Atkārtotajā pārbaudē pētījuma beigās lielākā daļa jau varēja nosaukt dzīvnieku vai transportlīdzekli, un vairs neteica, piemēram – tu, tū, bet nosauca – vilciens. Pētījuma beigās pozitīva attīstības dinamika bija vērojama visiem bērniem. Ievērojams progress bija **Kārlim**, kurš atkārtotajā pārbaudē varēja skaidri nosaukt vairākus priekšmetus un dzīvas

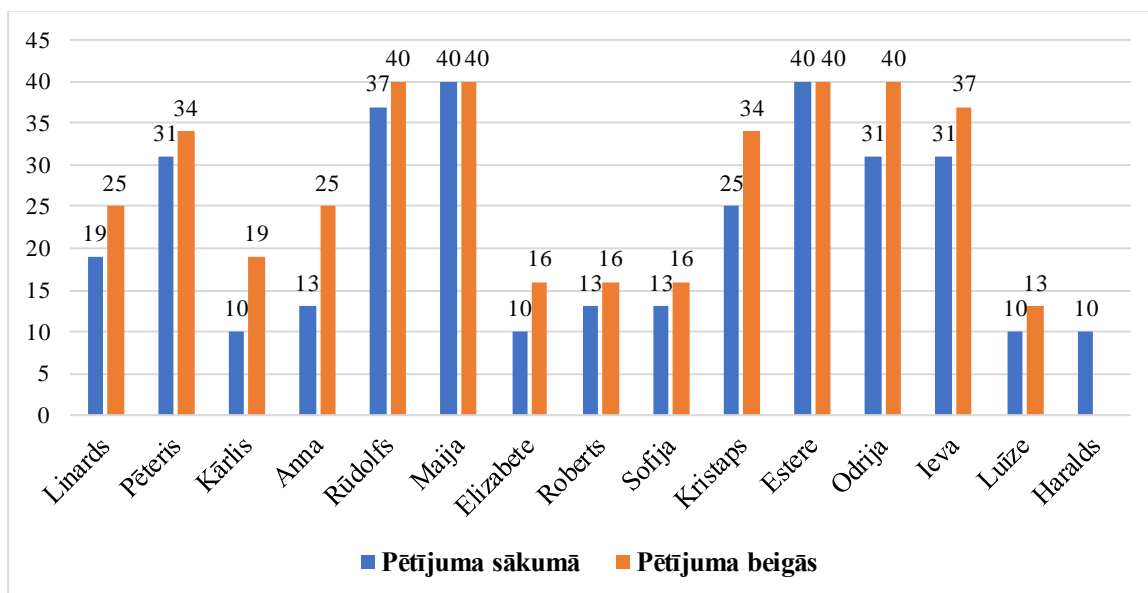
būtnes. Savukārt **Luīzes** rezultāti nebija tik labi, viņa atkārtotajā pārbaudē varēja nosaukt tikai 4 priekšmetus un dzīvas būtnes, pārējos meitenes izrunātajos vārdos bija dzirdamas tikai dažas skaņas, piemēram – žūū, ci, cepū. Redzams progress bija arī Linardam un Kristapam, kuriem bija pieaudzis lietvārdu skaits, ko viņi lieto runā (sk. 11. attēlu).

11. attēls. Lietvārdu dinamiskā izaugsme

Darbības vārdi

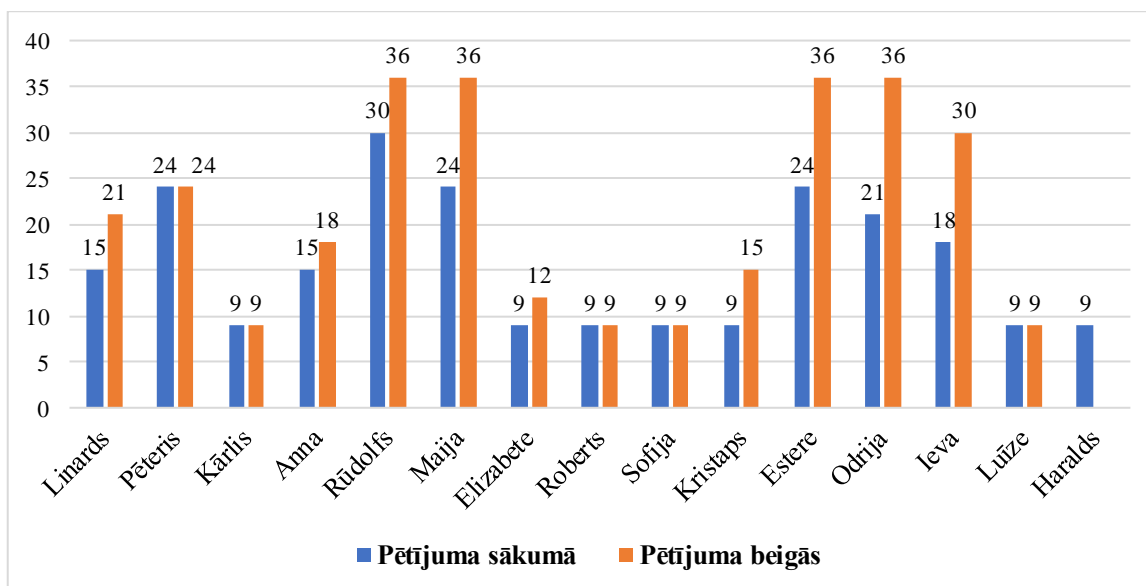
Pētījuma sākumā visas darbības varēja nosaukt 2 bērni (Maija un Estere). Savukārt **Kārlis, Elizabete, Luīze** un **Haralds** nevarēja nosaukt nevienu darbību, arī **Anna Roberts** un **Sofija** pētījuma sākumā lietoja tikai dažus darbības vārdus. Atkārtotā pārbaudē Sofija, Linards, Kārlis, Roberts un Luīze nenosauca darbību – ēst, bet tās vietā teica “ņam, ņam”. Vairāki bērni, atbildot, jau saistīja kopā 2 vārdus – lietvārdu un darbības vārdu. Piemēram, Ieva teica: “Ēd cīsiņus”, “Dzer pienu”. Savukārt Estere atbildēja: “Ēd desas”, “Dzer pienu”, “Guļ bēbis”, “Mazgā rokas”. Arī Kristaps teica: “Dzer pienu”, “Mazgā rokas”. Tāpat arī Maija atbildēja: “Cīsiņu ēd bērns”, “Dzer pienu”, “Mazgā rokas”. Arī Rūdolfs teica: “Ēd brokastis”, “Dzer pienu”. Un arī Anna atbildēja: “Bēbi guļ”, “Mazgā očiņas puisīte”. Tāpat arī Pēteris teica: “Ēd cīsiņu”, “Mazgā rokas”. Pētījuma noslēgumā atkārtotā pārbaudē progress bija novērojams visiem bērniem (sk. 12. attēlu).

12. attēls. Darbības vārdu dinamiskā izaugsme

Īpašības vārdi

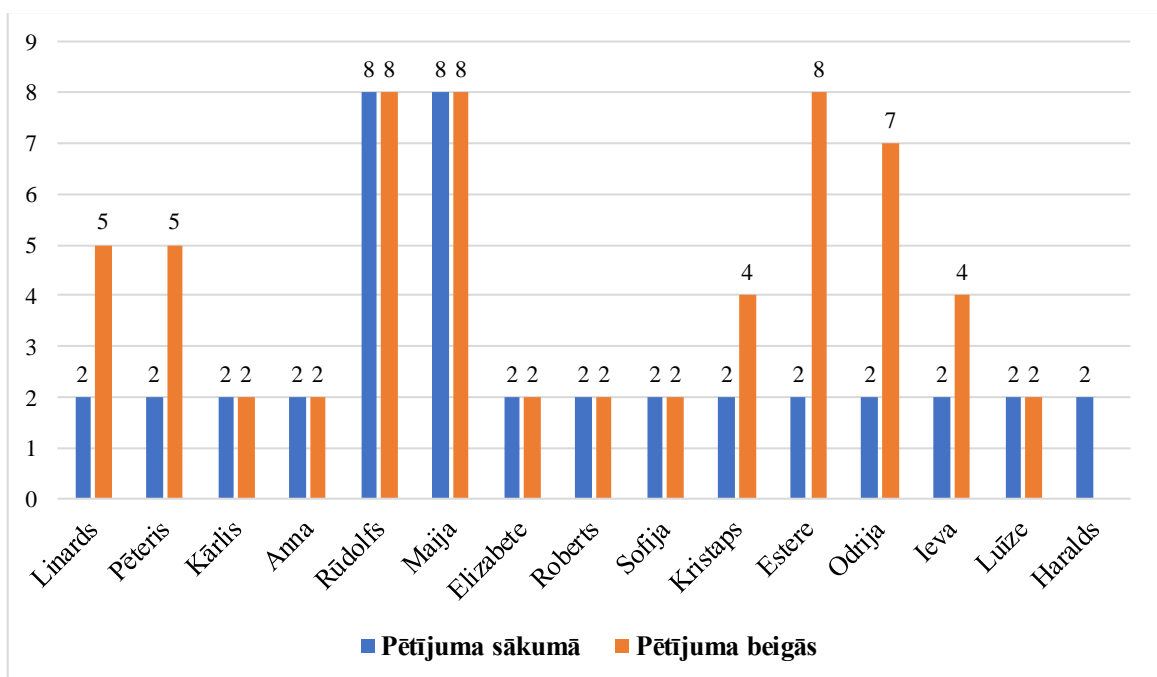
Sākotnējā pārbaudē tika konstatēts, ka 7 bērni (**Kārlis, Elizabete, Roberts, Sofija, Kristaps, Luīze un Haralds**) nelieto īpašības vārdus. Viņi nevarēja nosaukt nevienu priekšmeta vai dzīvas būtnes īpašību. Atkārtotā pārbaudē rezultāti bija labāki gandrīz visiem bērniem, izņemot **Kārli, Robertu, Sofiju un Luīzi**, kuri nesasniedza labākus rezultātus un nevarēja nosaukt nevienu no īpašības vārdiem (sk. 13. attēlu).

13. attēls. Īpašības vārdu dinamiskā izaugsme

Prievārdi

Pētījuma sākumā tikai 2 bērni (Rūdolfis, Maija) izprata un lietoja prievārdus “uz” un “zem”. Pārējie 13 bērni prievārdus nelietoja, 6 bērni (Linards, Pēteris, Kristaps, Estere, Odrija un Ieva) prievārdus apguva pedagoģiskās izmēģinājuma darbības laikā, un atkārtotā pārbaudē viņiem bija labāki rezultāti. Turpretim pārējie 6 bērni (**Kārlis, Anna, Elizabete, Roberts, Sofija un Luīze**) arī pēc pedagoģiskās izmēģinājuma darbības prievārdus nebija apguvuši un tos nenosauca (sk. 14. attēlu).

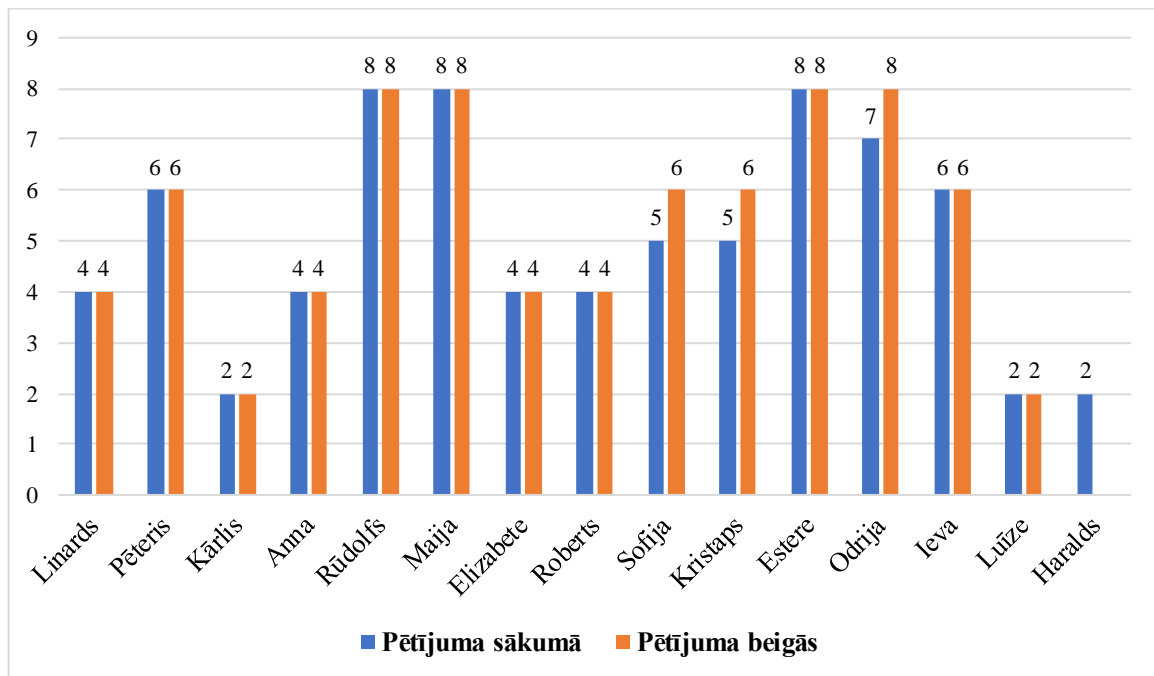

14. attēls. Prievārdu dinamiskā izaugsme

Prasme atbildēt uz jautājumiem

Lielākā daļa bērnu prata atbildēt uz vienkāršiem jautājumiem. Vairums bērnu uz jautājumiem atbildēja ar vienu vārdu – “Jā!” vai “Nē!”. Patstāvīgi, veidojot 2 – 4 vārdu teikumu, uz jautājumiem atbildēja 4 bērni (Rūdolfis, Maija, Estere un Odrija). Savukārt **Kārlis** un **Luīze** nesaprata jautājumus un nespēja uz tiem atbildēt gan pētījuma sākumā, gan arī tā noslēgumā. Viņi neprata pateikt arī savu vārdu. Arī **Haralds** nesaprata jautājumus un nespēja uz tiem atbildēt, un neprata pateikt savu vārdu.

Sākotnējā un atkārtotā pārbaudē 8 bērni (Pēteris, Rūdolfs, Maija, Sofija, Kristaps, Estere, Odrija un Ieva) atbildēja uz jautājumu “Kā tevi sauc?”, zināja un prata pateikt savu vārdu (sk. 15. attēlu).

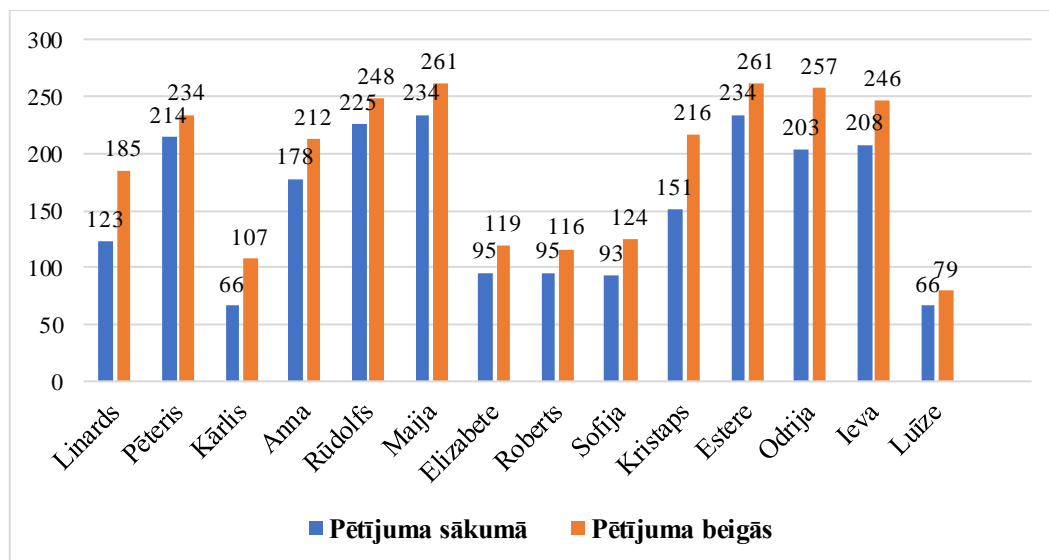
15. attēls. Prasme atbildēt uz jautājumiem

Noslēgumā aktīvā vārdu krājuma pārbaude tika veikta atkārtoti, un darba autore veica bērnu aktīvā vārdu krājuma salīdzinājumu, izvērtējot un analizējot pārbaudēs iegūtos datus. Lielākajai daļai bērnu aktīvajā vārdu krājumā dominēja lietvārdi, mazāk darbības vārdi un īpašības vārdi, bet prievārdus bērni lietoja vismazāk. Kopējā datu analīze ļauj secināt, ka bērnu aktīvais vārdu krājums ir palielinājies. Pieaudzis ir katra bērna vārdu skaits, ko bērns lieto runā (sk. 6. tabulu).

6. tabula. Bērnu aktīvā vārdu krājuma attīstības dinamika (PS – pēt. sākumā., PB – pēt. beigās)

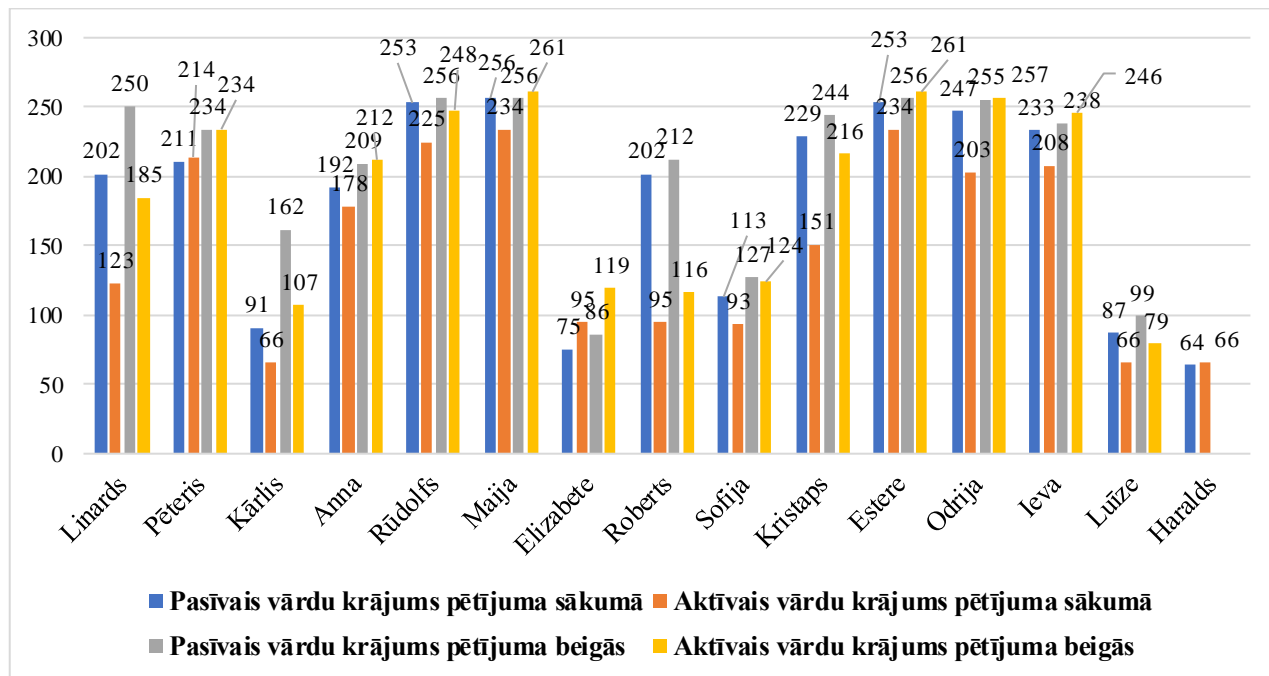
Bērna vārds	Lietvārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 172		Darbības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 40		Īpašības vārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 36		Prievārdi Vērtējums (punkti) max. punktu skaits – 8		Prasme atbildēt uz jaut. max. punktu skaits – 8		Vērtējums (punkti) kopā max. punktu skaits – 264	
	PS	PB	PS	PB	PS	PB	PS	PB	PS	PB	PS	PB
Linards	83	130	19	25	15	21	2	5	4	4	123	185
Pēteris	151	165	31	34	24	24	2	5	6	6	214	234
Kārlis	43	75	10	19	9	9	2	2	2	2	66	107
Anna	144	163	13	25	15	18	2	2	4	4	178	212
Rūdolfs	142	156	37	40	30	36	8	8	8	8	225	248
Maija	154	169	40	40	24	36	8	8	8	8	234	261
Elizabete	70	85	10	16	9	12	2	2	4	4	95	119
Roberts	67	85	13	16	9	9	2	2	4	4	95	116
Sofija	64	91	13	16	9	9	2	2	5	6	93	124
Kristaps	112	157	25	34	9	15	2	4	5	6	151	216
Estere	160	169	40	40	24	36	2	8	8	8	234	261
Odrīja	142	166	31	40	21	36	2	7	7	8	203	257
Ieva	151	169	31	37	18	30	2	4	6	6	208	246
Luīze	43	53	10	13	9	9	2	2	2	2	66	79
Haralds	43	x	10	x	9	x	2	x	2	x	66	x

Izvērtējuma rezultāti tika atspoguļoti arī diagrammā (sk. 16. attēlu).

16. attēls. Bērnu aktīvā vārdu krājuma attīstības dinamika

Pētījuma noslēgumā tika pētīts, kāda dinamiskā izaugsme ir bērnu pasīvajam vārdu krājumam pretstatā aktīvajam vārdu krājumam (sk. 17. attēlu). Kā redzams rezultātos – pasīvais vārdu krājums bērniem ir plašāks par aktīvo gan pētījuma sākumā, gan arī tā noslēgumā.

17. attēls. Bērnu pasīvā un aktīvā vārdu krājuma attīstības dinamika

Iegūtie rezultāti apliecina, ka visiem bērniem ir sekmējies vārdu krājums, tāpēc var apgalvot, ka didaktiskās rotaļas ir efektīvs instruments vārdu krājuma aktivizēšanai 2 – 3 gadus veciem bērniem pirmsskolas pedagoģiskajā procesā. Līdz ar to pētījuma **izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies.**

Secinājumi

1. Skolotājam ir labi jāzina un jāievēro bērnu vecumposmu īpatnības, kā arī katra bērna individuālās attīstības īpatnības, intereses, lai varētu bērniem sagatavot atbilstošus materiālus un didaktiskās rotaļas.
2. Katram bērnam valoda un runa attīstās atšķirīgi. Sekmīgai valodas un runas attīstībai ir būtiska runas vide, kurā bērns aug un attīstās, kā arī gramatiski pareizi un bērniem saprotami valodas paraugi, kurus bērns dzird un atdarina.
3. Lai iemācītos valodu, tā ir arī aktīvi jālieto. Didaktiskajā rotaļā tiek sekmēta bērna vispusīga attīstība, taču tai ir jābūt bērna vecumam un viņa spējām un prasmēm atbilstoši, lai bērns tajā spētu patstāvīgi aktīvi darboties. Grūta un sarežģīta didaktiskā rotaļa var mazināt bērna interesi, turpretim pārāk viegla rotaļa bērnam var nebūt saistoša. Svarīgi, lai rotaļa radītu pozitīvas emocijas un bērns ar prieku tajā iesaistītos.
4. Rotaļājoties, bērni netieši mācās un paplašina vārdu krājumu. Aktīvi darbojoties, tiek apgūti jauni vārdi. Skolotājam ir jāļauj bērniem pašiem darboties, viņam ir jābūt novērotājam un jāpalīdz tikai tad, kad tas ir nepieciešams.
5. Vecāku aptaujā tika noskaidrots, ka vairākiem bērniem aktīvais vārdu krājums ir vecumam neatbilstošs. Vecāku veiktās bērnu vārdu krājuma izpētes rezultāti saskanēja ar darba autores sākotnējās veiktās pārbaudes rezultātā iegūtajiem datiem.
6. Didaktiskām rotaļām ir būtiska nozīme bērna vārdu krājuma attīstībā – to pierāda veiktais pētījums. Līdz ar to, darba autore var secināt, ka īstenojot pētījumam noteiktos uzdevumus, izvirzītais mērķis ir sasniegts, kas savukārt ļauj apgalvot, ka **pētījuma hipotēze: 2 – 3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma aktivizēšana tiek sekmēta, ja pedagoģiskajā procesā: tiek ievērotas bērna attīstības likumsakarības; tiek sistemātiski izmantotas didaktiskās rotaļas; tiek atlasītas bērnu interesēm un attīstības likumībām atbilstošas didaktiskās rotaļas, kurās bērni aktīvi darbojas, ir pārbaudīta un apstiprinājusies. Izmantojot didaktiskās rotaļas, var aktivizēt vārdu krājumu 2 – 3 gadus veciem bērniem.**

Priekšlikumi vecākiem

1. Veltiet vairāk laiku sarunām ar bērnu, kā arī kopīgām rotaļām, lai bērns bagātinātu savu vārdu krājumu un iemācītos klausīties.
2. Runājiet ar bērnu vienkāršiem vārdiem, veidojot acu kontaktu.
3. Ļoti būtisks līdzeklis bērnu runas attīstīšanā ir jūsu kā pieauguša cilvēka valodas paraugs, tāpēc pievērsiet uzmanību savai runai, lai bērnam demonstrētu pareizu valodas paraugu.
4. Ne tikai skolotājiem, bet arī vecākiem ir svarīgi sekot līdz sava bērna valodas attīstībai, un nevajadzētu gaidīt, ja bērns nerunā. Bērns jūtas nedroši grupas vidē starp citiem bērniem, jo nespēj verbāli sazināties, izteikt savas domas vai jūtas.
5. Pievērsiet uzmanību bērna reakcijai uz jūsu teiktajiem lūgumiem, norādījumiem un skaidrojumiem un, ja ir aizdomas, ka bērns slikti dzird vai vispār nedzird, ko saka citi, pēc iespējas ātrāk vērsieties pie speciālistiem.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga: Mācību grāmata.
2. Baha, V. (2008). *Es varu!* Rīga: Izdevniecība Pētergailis.
3. Bāra, A. (2016). *Runā ar mani, māmiņ!* Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
4. Beaty, J. J. (2008). *Skills for Preschool teachers*. Upper Saddle River: Pearson Education.
5. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
6. Boša, R. (1989). *Bērnu runas aktivizēšana bērnudārzā*. Rīga: Mācību apgāds NT.
7. Brice, B. (2013). *Viss sākas ar rotaļu*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
8. Brodin, J., Renblad, K. (2020). Improvement of preschool children's speech and language skills. *Early Child Development and Care*, 190 (14), 2205 – 2213. Retrieved from: Taylor & Francis Social Science and Humanities Library. doi: 10.1080/03004430.2018.1564917
9. Buivide, A. (2012). *Mācīsimies kopā*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
10. Clark, E. V. (2016). *First language acquisition*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
11. Dukes, C., Smith, M. (2007). *Developing pre-school communication and language*. SAGE Publications, Inc., e-ISBN: 9781849203586. Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/detail.action?docID=433631&query=10.%09Dukes%2C+C.%2C+Smith%2C+M.+%282007%29.+Developing+pre-school+communication+and+language.+>
12. Dzintere, D., Augstkalne, D. (2009). Bērna komunikācija rotaļās. Freiberga, I., Dzintere, D., Augstkalne, D. *Bērna valoda jaunradē un rotaļās*. Rīga: SIA Izglītības solī, 106. – 214. lpp.
13. Dzintere, D., Boša, R. (1997). *Rotaļspēles*. Rīga: Mācību apgāds NT.
14. Dzintere, D., Stangaine, I.^a (2007). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
15. Dzintere, D., Stangaine, I.^b (2007). *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
16. Dzintere, D., Stangaine, I. (2012) Radošā rotaļa un spēles. *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 176. – 200. lpp.

17. Freiberga, I. (2009). Bērna valoda un jaunrade. Freiberga, I., Dzintere, D., Augstkalne, D. *Bērna valoda jaunradē un rotaļās*. Rīga: SIA Izglītības soļi, 8. – 104. lpp.
18. Geidžs, N. L., Berliners, D. C. (1998). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
19. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
20. Grīnvalde, L. (2013). *Ideju krātuve pirmsskolai*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
21. Hoff-Ginsberg, E. (1997). *Language development*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
22. Holeciova, O., Klindova, L., Berdihova, J. (1967). *Rotaļas bērnodārzā*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
23. Irbe, A., Lindenberga, S. (2017). *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
24. Ivanišaka, S. (2007). *Vai bērns ir gatavs skolai?* Rīga: Izdevniecība Pētergailis.
25. Kalniņa, V., Skrube, Dz. (1983). *Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstīšanas metodika*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
26. Kļaviņa, S. (1997). *Valodas daba*. Lielvārde: Lielvārds.
27. Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
28. Lieģeniece, D. (1992). *Bērns – pasaulē, pasaule – bērņā*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
29. Lika, I. (2003). *Bērnu psiholoģija. 1. daļa*. Liepāja: Izdevniecība LiePA.
30. Lūse, J., Miltiņa, I., Tūbele, S. (2012). *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
31. Ļubļinska, A. (1979). *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
32. Markus, D. (2003). *Bērna valoda: no pirmā kliedziņa līdz pasakai*. Rīga: Apgāds Rasa ABC.
33. Markus, D. (2007). *Bērns runā kultūras pasaulē*. Rīga: Apgāds Rasa ABC.
34. Mārtinsone, K., Miltuze, A. (2015). *Psiholoģija 1. Pamatjautājumi – teorijas un pētījumi*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
35. Miltiņa, I. (2013). Bērna runas un roku sīkās muskulatūras darbības mīļsakarību aspekti. Anspoka, Z. *Valodu mācības pirmsskolā un sākumskolā*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 122. – 136. lpp.
36. Omārova, S. (1996). *Cilvēks dzīvo grupā*. Rīga: Kamene.
37. Пиаже, Ж. (2008). *Речь и мышление ребенка*. Москва: Римис.

38. Scarlett, G. W., Naudeau, S., Salonijs-Pasternak, D., Ponte, I. (2005). *Children's Play*. SAGE Publications, Inc., e-ISBN: 9781452264233. Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/detail.action?docID=996778&query=Children%27s+Play+Scarlett>.
39. Shaffer, D. R., Kipp, K. (2014). *Developmental psychology: Childhood and Adolescence*. Hampshire: Cengage Learning.
40. Stangaine, I. (2015). Bērna dzīvesdarbība rotaļā. *Bērna sasniegumu veicināšana pirmskolā*. Rīga: RaKa, 24. – 60. lpp.
41. Stangaine, I. (2011). Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstība rotaļās un spēlēs. *TAGAD. Zinātniski metodiskais izdevums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 39. – 44. lpp.
42. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
43. Špona, A. (2006). *Audzinašanas process teorijā un praksē*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
44. Thunder, K., Almarode, J., Hattie, J. (2021). *Visible learning in early childhood*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc., e-ISBN: 9781071825716. Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/reader.action?docID=6647761>.
45. Tomele, G. (2022). *Bērna valodas attīstības veicināšana un valodas traucējumu korekcija Montesori pedagoģijas aspektā*. Liepāja: Izdevniecība LiePA.
46. Tūbele, S. (2019). *Valodas traucējumu novērtēšana*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
47. Udaļcova, J. (1983). *Didaktiskās spēles un rotaļas pirmsskolas vecuma bērnu mācīšanā un audzināšanā*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
48. Valsts izglītības satura centrs. (2019). *Pirmsskolas mācību programma*. Pieejama: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>.
49. Vigotskis, Ļ. (2002). *Domāšana un runa: vispārīgās psiholoģijas problēmas*. Rīga: Izdevniecība Eve.
50. Voitkāne, Dz. (2004). *Mazā resgaļa pirmie soļi*. Rīga: Apgāds Didam.
51. Vulāne, A., Tauriņa, A., Zīriņa, T. (2016). Aptaujas metodes izmantojums bērna vārdu krājuma izzināšanā. Markus, D., Vulāne, A. *Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā, II*. Rīga: Izdevniecība RaKa, 21. – 41. lpp.
52. Zaķe, I. (2000). *Logopēdiskās spēles un vingrinājumi*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
53. Žukovs, L. (1997). *Ievads pedagoģijā: (pamatkurss)*. Rīga: Izdevniecība RaKa.

54. Wake, M., Tobin, S., Girolametto, L., Ukoumunne, O. C., Gold, L., Levickis, P., Sheehan, J., Goldfeld, S., Reilly, S. (2011). Outcomes of population based language promotion for slow to talk toddlers at ages 2 and 3 years: Let's Learn Language cluster randomised controlled trial. *BMJ*, (343). Retrieved from: BMJ Open Access Journals. doi: 10.1136/bmj.d4741

Pielikumi

1. pielikums. Anketas paraugs

Komunikatīvās attīstības tests I: Vārdi un teikumi

*	Bērna dzimšanas dati (dd.mm.gggg)			
*	Bērna dzimums	☐ Meitene	☐ Zēns	
*	Jūs esat bērna	☐ māte	☐ tēvs	☐ cits

I. BĒRNA LIETOTIE VĀRDI

A. Vārdu saraksts
Bērns saprot vairāk vārdu nekā spēj pateikt. Mūs īpaši interesē tie vārdi, kurus Jūsu bērns RUNĀ. Lasiet, lūdzu, vārdu sarakstus un atzīmējiet tos vārdus, kurus esat dzirdējuši sava bērna runā.
Atzīmējiet vārdu arī tad, ja bērns to izrunā citādi nekā rakstīts (piemēram, <i>citrons</i> vietā saka <i>titrons</i> , <i>kaķis</i> vietā saka <i>katis</i>). Ņemiet vērā, lūdzu, ka sarakstā minēti vārdi, kurus bērni vispār lieto, tāpēc neuztraucieties, ja Jūsu bērns pašlaik runā tikai dažus no tiem.

Dzīvnieki (reālie vai rotaļlietas)

aita	☐	kaza	☐	pingvīns	☐	vilks	☐
balodis	☐	krokodils	☐	pūce	☐	vista	☐
bite	☐	kukainis	☐	putns	☐	zaķis	☐
bruņurupucis	☐	lācis	☐	sivēns	☐	zilonis	☐
cālis	☐	lapsa	☐	skudra	☐	zirgs	☐
cūka	☐	lauva	☐	suns	☐	zirneklis	☐
čūska	☐	mārīte	☐	taurenis	☐	zivs	☐
ezis	☐	muša	☐	tīģeris	☐	zoss	☐
gailis	☐	pele	☐	varde	☐	zvirbulis	☐
govs	☐	pērtiķis	☐	vārna	☐	žirafe	☐
kaķis	☐	pīle	☐	vāvere	☐		

Transportlīdzekļi (reālie vai rotaļlietas)

autobuss	☐	laiva	☐	motocikls	☐	ritenis / velosipēds	☐
helikopters	☐	lidmašīna	☐	ragaviņas	☐	traktors	☐
kuģis	☐	mašīna	☐	ratiņi	☐	tramvajs	☐

trolejbuss	☐	vilciens	☐
------------	--------------------------	----------	--------------------------

1. pielikuma turpinājums

Apģērbs un apavi

apavi	☐	džemperis	☐	kurpes	☐	šalle	☐
apģērbs	☐	jaka	☐	mētelis	☐	šorti/īsbikses	☐
bikses	☐	kapuce	☐	pampers/autiņbikses	☐	zābaki	☐
bikses	☐	kedas	☐	pidžama	☐	zeķbikses	☐
botes	☐	kleita	☐	pirkstaiņi	☐	zeķes	☐
cepure	☐	kombinezons	☐	pogas	☐		
cimdi	☐	kreklis	☐	sandales	☐		
čības	☐	krelles	☐	svārki	☐		

Ķermeņa daļas

acs/acis	☐	kakls	☐	piere	☐	uzacs/uzacis	☐
auss/ausis	☐	lūpas	☐	pirksts/pirksti	☐	vaigi	☐
celis	☐	mati	☐	plauksta	☐	vēders	☐
deguns	☐	mēle	☐	plecs/pleci	☐	zobi	☐
dibens	☐	mugura	☐	roka	☐	zods	☐
elkonis	☐	mute	☐	seja	☐		
galva	☐	naba	☐	sirds	☐		
kāja	☐	nagi	☐	skropstas	☐		

Darbības vārdi

aizvērt	☐	grūst	☐	noņert	☐	slaucīt	☐
apskaut/apkampt	☐	gulēt	☐	nolikt	☐	slēpt/ slēpties	☐
apstāties	☐	ģērbties	☐	ņemt	☐	slīdēt	☐
atrast	☐	iet	☐	palīdzēt	☐	slidot	☐
atvērt	☐	kakāt	☐	parādīt	☐	smaidīt	☐
baidīties	☐	kāpt	☐	patikt	☐	smieties	☐
barot	☐	klausīties	☐	peldēt	☐	spēlēties/ rotāļties	☐
beigt	☐	klauvēt	☐	pirkt	☐	spert	☐
braukt	☐	kliegt	☐	plēst	☐	spļaut	☐
bučot/skūpstīt	☐	kniebt	☐	prasīt	☐	staigāt	☐
celt	☐	kost	☐	pūst	☐	stāstīt	☐
celties	☐	krāsot	☐	rādīt	☐	stāvēt	☐
čurāt	☐	krist	☐	rakstīt	☐	steigties	☐
dabūt	☐	ķert	☐	rakt	☐	strādāt	☐
darīt	☐	laizīt	☐	rāpot	☐	sukāt/ķemmēt	☐
dejot	☐	lasīt	☐	raudāt	☐	šķaudīt	☐
domāt	☐	lauzt	☐	redzēt	☐	šļakstināt	☐
dot	☐	lēkt	☐	runāt	☐	šūpot	☐
dusmoties	☐	lidot	☐	sāpēt	☐	teikt/sacīt	☐
dzert	☐	liet	☐	saukt	☐	tīrīt	☐
dziedāt	☐	likt	☐	sēdēt	☐	turēt	☐
dzirdēt	☐	mazgāt	☐	segt	☐	vārt	☐
ēst	☐	mazgāties	☐	sist	☐	veidot	☐
gaidīt	☐	meklēt	☐	sasisties	☐	vilkēt	☐
garšot	☐	mest	☐	skart/ pieskarties	☐	zīmēt	☐
gribēt	☐	mīlēt	☐	skatīties	☐	zvanīt	☐
griezt	☐	nest	☐	skriet	☐		

1. pielikuma turpinājums

Īpašības un apstākļa vārdi

atkal	☐	jautrs/jautri	☐	pēdējais	☐	slikts/slikti	☐
ātrs/ātri	☐	karsts/karsti	☐	pilns	☐	slims	☐
augsts	☐	kārtīgs	☐	pirmais	☐	smags/smagi	☐
augstu	☐	kluss/klusī	☐	plīks	☐	stiprs/stipri	☐
auksts/auksti	☐	labi	☐	priecīgs/priecīgi	☐	šausmīgs	☐
balts	☐	labs	☐	rozā	☐	tālu	☐
brūns	☐	lēns/lēni	☐	salauzts/ salūzis	☐	tīrs	☐
dusmīgs	☐	liels	☐	salds	☐	tukšs	☐
dzeltens	☐	mazs	☐	sarkans	☐	tumšs	☐
garš	☐	melns	☐	sauss	☐	tuvu	☐
garšīgs/garšīgi	☐	mierīgs/mierīgi	☐	silts/silti	☐	uzmanīgs /uzmanīgi	☐
grūti	☐	mīksts/mīksti	☐	skābs	☐	vecs	☐
gudrs	☐	mīļš/mīļi	☐	skaists/skaisti	☐	viegls/viegli	☐
īss	☐	netīrs	☐	skaļš/skaļi	☐	zaļš	☐
jauks/jauki	☐	nobijies	☐	skumjš/skumji	☐	zils	☐
jauns	☐	noguris	☐	slapjš	☐		

Atrašanās vieta

aiz (aiz mājas)	☐	lejā/ lejup	☐	pie (pie gultas)	☐	turp	☐
aizmugurē	☐	līdz	☐	priekšā	☐	tuvāk	☐
ar	☐	no (no tasītes)	☐	prom	☐	uz (uz krēsla)	☐
atpakaļ	☐	no šejienes	☐	te, šeit	☐	virš/ virsū	☐
augšā/ augšup	☐	no turienes	☐	šurp	☐	zem	☐
blakus	☐	pa (pa galdu)	☐	tālāk	☐		
iekšā/ iekšpusē	☐	pāri	☐	tur	☐		

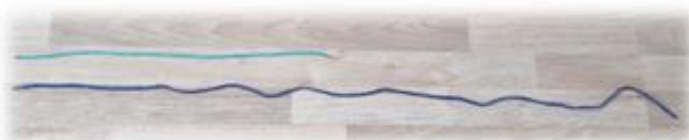
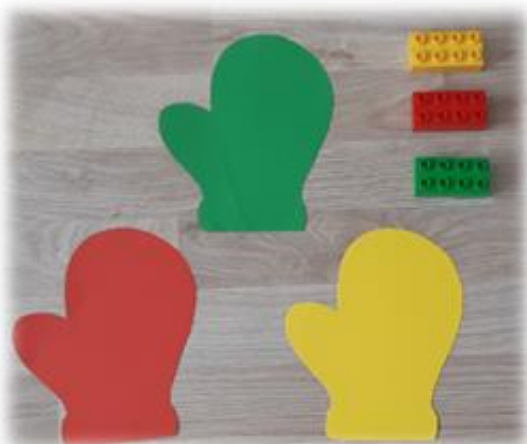
B. Kā bērns sazinās?

	Vēl neveido	Dažreiz	Bieži
Vai Jūsu bērns jau veido teikumus no diviem vai vairākiem vārdiem? (Piem.: <i>Dod bumbu!</i> ; <i>Tētis guļ.</i> ; <i>Kur mamma? Gribu to.</i>)	○	○	○

2. pielikums. Attēli un priekšmeti pasīvā un aktīvā vārdu krājuma vērtēšanai

2. pielikuma turpinājums

3. pielikums. Novērtēšanas protokols pasīvai runai

Novērtēšanas protokols – pasīvai runai

Bērna vārds:

Vecums:

Lietvārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: “Parādi man... (kaķi, autobusu, kleitu utt.)” vai “Kur ir kaķis, autobuss, kleita utt.?”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
	Dzīvnieki		
1.	kaķis		
2.	suns		
3.	gailis		
4.	cālis		
5.	vista		
6.	govs		
7.	pīle		
8.	aita		
9.	cūka		
10.	kaza		
11.	zirgs		
	Transportlīdzekļi		
1.	autobuss		
2.	velosipēds/ritenis		
3.	kuģis		
4.	laiva		
5.	lidmašīna		
6.	mašīna		
7.	traktors		
8.	vilciens		
	Apģērbs un apavi		
1.	bikses		
2.	cepure		
3.	cimds/cimdi		
4.	džemperis		
5.	jaka		
6.	kleita		
7.	kreklis		
8.	kurpe/kurpes		

3. pielikuma turpinājums

9.	svārki		
10.	šalle		
11.	zābaks/zābaki		
12.	zeķe/zeķes		
	Ķermeņa daļas		
1.	acs/acis		
2.	auss/ausis		
3.	deguns		
4.	galva		
5.	kāja/kājas		
6.	mati		
7.	mēle		
8.	mute		
9.	pirksts/pirksti		
10.	roka/rokas		
11.	vēders		
12.	zobi		

Darbības vārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: “Parādi man, kas... (lido, brauc, peld, ēd utt.)”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	ēd		
2.	dzer		
3.	guļ		
4.	mazgājās		
5.	ģērbjas		
6.	iet		
7.	skrien		
8.	brauc		
9.	peld		
10.	lido		

Īpašības vārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: „Parādi man, kurš ir... (liels, īss, garš, sarkans utt.)?”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	auksts		
2.	silts		
3.	mazs		
4.	liels		

3. pielikuma turpinājums

5.	īss		
6.	garš		
7.	sarkans		
8.	dzeltens		
9.	zaļš		

Prievārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: „Parādi man, kurš rūķis sēž uz kastes.” “Parādi man, kurš rūķis ir palīdis zem kastes.”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	uz		
2.	zem		

4. pielikums. Novērtēšanas protokols aktīvai runai

Novērtēšanas protokols – aktīvai runai

Bērna vārds:

Vecums:

Lietvārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums – Atbildi uz jautājumu: „Kas tas (tā) ir?”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
	Dzīvnieki		
1.	kaķis		
2.	suns		
3.	gailis		
4.	cālis		
5.	vista		
6.	govs		
7.	pīle		
8.	aita		
9.	cūka		
10.	kaza		
11.	zirgs		
	Transportlīdzekļi		
1.	autobuss		
2.	velosipēds/ritenis		
3.	kuģis		
4.	laiva		
5.	lidmašīna		
6.	mašīna		
7.	traktors		
8.	vilciens		
	Apģērbs un apavi		
1.	bikses		
2.	cepure		
3.	cimds/cimdi		
4.	džemperis		
5.	jaka		
6.	kleita		
7.	kreklis		
8.	kurpe/kurpes		
9.	svārki		
10.	šalle		
11.	zābaks/zābaki		

4. pielikuma turpinājums

12.	zeķe/zeķes		
	Ķermeņa daļas		
1.	acs/acis		
2.	auss/ausis		
3.	deguns		
4.	galva		
5.	kāja/kājas		
6.	mati		
7.	mēle		
8.	mute		
9.	pirksts/pirksti		
10.	roka/rokas		
11.	vēders		
12.	zobi		

Darbības vārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums – Atbildi uz jautājumu: “Ko dara (bērns, putns, mašīna utt.)?”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	ēd		
2.	dzer		
3.	gul		
4.	mazgājās		
5.	ģērbjas		
6.	iet		
7.	skrien		
8.	brauc		
9.	peld		
10.	lido		

Īpašības vārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums – Atbildi uz jautājumu: „Kāds tas ir?”, “Kādā krāsā?”	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	auksts		
2.	silts		
3.	mazs		
4.	liels		
5.	īss		
6.	garš		
7.	sarkans		
8.	dzeltens		
9.	zaļš		

4. pielikuma turpinājums

Prievārdi

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: (Zem) Atbildi uz jautājumu: "Kur ir palīdis kaķis?" "Kur ir kaķis?" (Uz) Atbildi uz jautājumu: "Kur sēž kaķis?" "Kur ir kaķis?"	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	zem		
2.	uz		

Nr. p. k.	Veicamais uzdevums: Atbildi uz dažādiem jautājumiem, piemēram: "Kā saka suns?"	Vērtējums (punkti)	Komentāri
1.	Atbild uz jautājumu ar (1-3) vārdiem.		
2.	Atbild uz jautājumu: "Kā tevi sauc?"		

5. pielikums. Didaktisko rotaļu apraksti

“Kas dzīvo namiņā?”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku nosaukumiem un aktivizēt runā mājdzīvniekiem raksturīgās skaņas.

Uzdevumi:

- atpazīt dzīvniekus pēc skaņas un atpazīt tos attēlos;
- nosaukt dzīvniekus.

Nepieciešamie materiāli: dzīvnieku attēlu kartītes (kaķis, suns, zirgs, govys, cūka, gailis, pīle, kaza, aita, cālis, vista).

Rotaļas gaita: skolotāja kopā ar bērniem uzceļ dzīvnieku māju no lielajiem klučiem vai kastēm, vai vienkārši nožogo ar krēsliem. Skolotāja aicina kādu no bērniem pienākt un piekļauvēt pie namiņa un pajautāt: “Kas dzīvo namiņā?”

Skolotāja atdarina kāda dzīvnieka balsi, piemēram: “Ņau-ņau!”

Bērnam pēc dziesmas jāmēģina atpazīt tās saimnieku un jānovieto blakus mājiņai pareizais dzīvnieka attēls un jāpasaka: “Šeit dzīvo kaķis.”

(Grīnvalde, 2013, 36)

Rezultāts: rotaļa tika organizēta nelielās apakšgrupās. Bērni bija ieinteresēti, klausījās un aktīvi līdzdarbojās. Lielākā daļa bērnu atrada pareizās attēlu kartītes. Dažiem bērniem bija grūtības nosaukt dzīvniekus, viņi varēja tikai atdarināt dzīvniekiem raksturīgās skaņas. Vairākumam bija grūtības atbildēt ar pilnu teikumu.

“Dzīvnieku balsis”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku nosaukumiem un aktivizēt runā mājdzīvniekiem raksturīgās skaņas.

Uzdevums:

- atdarināt dzīvnieku skaņas.

Nepieciešamie materiāli: dažādu dzīvnieku rotaļlietas.

Rotaļas gaita: skolotāja rotaļā izmanto rotaļlietas. Viņa bērniem jautā: “Kā saka suns?”

Bērni atdarina dažādu dzīvnieku balsis.

“Kā saka suns?”

“Vau, vau!”

“Kā saka kaķis?”

5. pielikuma turpinājums

“Nau, nau!”

“Kā saka zirgs?”

“Ī-ā,ī-a!”

“Kā saka govs?”

“Mū, mū!”

“Kā saka cūka?”

“Ruk, ruk!”

Pēc tam skolotāja atdarina dažādu dzīvnieku balsis un bērni min.

Skolotāja jautā: “Kurš dzīvnieks saka šādi – mū-mū?”

(Ivanišaka, 2007, 75)

Rezultāts: rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērniem tā patika, visi aktīvi iesaistījās rotaļas norisē. Gandrīz visi varēja atdarināt dzīvnieku balsis, un bērniem patika to darīt. Grūtāk veicās Kārlim un Luīzei. Daži bērni, piemēram – Roberts, Elizabete un Sofija ļoti labi prata atdarināt dzīvnieku balsis, bet nevarēja nosaukt nevienu no dzīvniekiem.

“Transportlīdzekļi” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: nostiprināt bērnu zināšanas par transportlīdzekļu veidiem un aktivizēt vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- klasificēt transportlīdzekļus – ūdens, gaisa, sauszemes;
- nosaukt transportlīdzekļus.

Nepieciešamie materiāli: kaste, kurā ir ievietoti 5 lieli attēli, uz kuriem ir attēlota jūra, ceļš, sliedes un debesis, kā arī dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas.

Rotaļas gaita: bērns klasificē transportlīdzekļus (ūdens, gaisa, sauszemes), liekot dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas uz atbilstošā attēla. Skolotāja aicina nosaukt transportlīdzekļus.

5. pielikuma turpinājums

Otrs rotaļas variants

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt transportlīdzekļus;
- atrast un uzlikt uz attēla tāda paša transportlīdzekļa rotaļlietu;
- nosaukt transportlīdzekļus.

Nepieciešamie materiāli: kaste, kurā ir ievietotas transportlīdzekļu attēlu kartītes, kā arī dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas.

Rotaļas gaita: bērns atrod un uzliiek uz attēla tāda paša transportlīdzekļa rotaļlietu. Skolotāja aicina nosaukt transportlīdzekļus.

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Bērniem ļoti patika darboties ar attēlu kartītēm un rotaļlietām, grupēt transportlīdzekļus. Bērnu uzmanību saistīja rotaļlietas. Viņi darbojās patstāvīgi. Vairāki bērni vēlējās rotaļāties vairākas reizes pēc kārtas. Neviens nejutās apbēdināts, ja kādu no rotaļlietām bija nolīcis nepareizi, kļūdījās klasificējot. Bija darbošanās prieks un pozitīvas emocijas. Kārlim, Elizabetei, Annai un Luīzei bija grūtības uzdevumu izpildē, viņiem bija nepieciešama regulāra palīdzība. Pārējie bērni ar uzdevumu tika galā patstāvīgi.

“Brīnumkaste” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt transportlīdzekļus;
- nosaukt transportlīdzekļus.

Nepieciešamie materiāli: kaste un dažādu transportlīdzekļu rotaļlietas.

Rotaļas gaita: skolotāja parāda bērniem “brīnumkasti” ar dažādām transportlīdzekļu rotaļlietām un aicina no tās izņemt kādu rotaļlietu. Bērns no kastes izņem vienu rotaļlietu, aplūko, aptausta to un atbild uz jautājumu: “Kas tas ir par transportlīdzekli?”

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērni bija ieinteresēti darboties. Viņi ar lielu nepacietību gaidīja, kad varēs no kastes izņemt rotaļlietu. Ar interesi un aizrautību aplūkoja un aptaustīja to. Vairāki bērni nevarēja nosaukt transportlīdzekļus, bet ar žestiem vai skaņām attēloja, kas tas ir par transportlīdzekli. Piemēram, rādīja, kā lidmašīna lido, attēloja automašīnas vai autobusa rūkoņu.

5. pielikuma turpinājums

“Ceļojums”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar transportlīdzekļu nosaukumiem un veicināt sadarbības prasmes.

Uzdevumi:

- nosaukt transportlīdzekļus;
- sadarboties ar citiem.

Nepieciešamie materiāli: sega un putuplasta bumbas.

Rotaļas gaita: skolotāja bērniem pastāsta, ka visi brauks uz “Pārsteigumu zemi”. Bērni paši var izvēlēties transporta līdzekli, ar kuru doties ceļojumā. Ceļot var ar vilcienu, kuģi un velosipēdu.

Transporta līdzeklis	Darbības apraksts
Vilciens	Bērni sastājas kolonnā viens aiz otra, rokas priekšā stāvošajam uz pleciem. Pirmais bērns ir lokomotīve un vada sastāvu. Čuk, čuk, čuk! – vilciens uzsāk kustību.
Kuģis	Skolotāja noklāj uz grīdas lielu segu, bērni tup uz tās. Tu-tūū! – kuģis atiet no ostas. Pūš mierīgs vējš, bērni atdarina vēja plūsmu. Kad pūš spēcīgs vējš, bērni pūš stiprāk. Ūdens no lieliem viļņiem saputojis putas (skolotāja saber uz grīdas putas – putuplasta bumbas. Bērniem putas jāsapūš krastā. Kuģis piestāj krastā – tu-tūū!
Velosipēds	Bērni nogulstas zemē uz muguras, paceļ kājas no grīdas un saliec ceļgalos, kustinot ceļgalus, imitē braukšanu ar velosipēdu. Atdarina skaņas it kā brauktu pa smilšu ceļu – s-š-s-š!

(Ivanišaka, 2007, 51)

5. pielikuma turpinājums

Rezultāts: visi bērni aktīvi piedalījās rotaļā. Tie, kuriem nebija skaidrs, kas ir jādara, skatījās, ko dara pārējie un darīja tāpat. Bērni sadarbojās un kopīgi prata izveidot vilcienu. Sasniedzamais rezultāts tika apgūts.

“Pārgērbšanās”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar apģērbu nosaukumiem un nostiprināt zināšanas par dažādiem apģērba gabaliem un to izmantošanu.

Uzdevumi:

- atpazīt apģērbu un to sev uzvilkt.

Nepieciešamie materiāli: dažādi apģērbu gabali (cepures, šalles, apavi, cimdi, lakati utt.)

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnu kaut ko sev uzģērbt, piemēram: “Ko tu vilksi, lai tev nesalst ausis?” vai arī “Uzvelc kaut ko, kas ir mīksts un silts.”

(Voitkāne, 2004, 46)

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Lielākā daļa bērnu saprata, kas ir jādara un atrada atbilstošo apģērbu vai apavus. Uzdevumu nesaprata Kārlis, Luīze un Sofija. Vairākiem bērniem bija grūtības pašiem uzvilkt apģērbu vai apavus, viņiem vajadzēja palīdzēt.

“Atrodi apģērbu lellei” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar apģērbu nosaukumiem un nostiprināt zināšanas par dažādiem apģērba gabaliem un to izmantošanu.

Uzdevumi:

- atpazīt apģērbu un saģērbt lellei;
- nosaukt apģērbu nosaukumus.

Nepieciešamie materiāli: lelle un dažādi leļļu apģērbi.

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnu saģērbt lellei, atrast viņai apģērbu, piemēram, svārkus, kleitu, bikses, kurpes utt. Kad lelle saģērbta, skolotāja bērnam jautā, ko viņš lellei ir uzvilcis.

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Vairāki bērni nevarēja paši saģērbt lellei, viņiem bija grūtības to izdarīt, bija nepieciešama palīdzība. Taču lielākā daļa varēja atrast lellei apģērbu.

5. pielikuma turpinājums

“Atrodi cimdu pāri”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- salikt cimdus pa pāriem;
- nosaukt, kādā krāsā ir cimdi.

Nepieciešamie materiāli: dažādu krāsu cimdi.

Rotaļas gaita: uz galda ir salikti dažādu krāsu cimdi (sarkani, dzelteni, zili un zaļi).

Skolotāja aicina bērnu cimdus salikt pa pāriem un pēc tam nosaukt, kādā krāsā ir cimdi.

(Dzintare, Boša, 1997, 71)

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Lielākā daļa bērnu pirmajā reizē neprata salikt cimdus pa pāriem, bet jau otrajā vai trešajā reizē tas viņiem izdevās. Daļai grūtības sagādāja nosaukt, kādā krāsā ir cimdi.

“Paskaties uz sevi”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar apģērbu un apavu nosaukumiem un aktivizēt runā vārdus, kuri izsaka darbību.

Uzdevumi:

- atpazīt apģērbu un apavus;
- klausīties un izpildīt dažādas darbības.

5. pielikuma turpinājums

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnus aplūkot savu apģērbu un apavus un saka: “Ja tev kājās ir kurpes, palecies uz augšu.” Palīdz bērnam, uzdodot uzvedinošus jautājumus: “Vai tevi ir kurpes? Parādi.” Norādot uz bērna korpēm, palīdz palēkties uz abām kājām. Ja nepieciešams, parāda, kā tas jādara.

Pēc tam aicina izpildīt jaunus uzdevumus:

“Ja tev kājās ir zeķes, noliecies uz priekšu.”

“Ja tev mugurā ir kreklis, sasiplaukostas.”

“Ja tu valkā bikses, noliec galvu.”

(Voitkāne, 2004, 56)

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērni labprāt iesaistījās rotaļā. Daži bērni, piemēram – Kārlis, Luīze, Sofija un Elizabete nesaprata, kas ir jādara, viņiem uzdevums bija par sarežģītu, bet pārējie bērni tika galā veiksmīgi.

“Ķermeņa daļas”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar ķermeņa daļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- nosaukt ķermeņa daļas;
- parādīt ķermeņa daļas, kuras tiek nosauktas.

Rotaļas gaita: skolotāja rosina bērnus parādīt to (roku, kāju, galvu, plecus utt.), ko viņa nosauc un pēc tam nosaukt to (roku, kāju, galvu, plecus utt.), ko viņa parāda.

(Valsts izglītības satura centrs, 2019, 43)

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērniem rotaļa patika, viņi vēlējās to atkārtot vairākas reizes pēc kārtas. Bērni aktīvi, ar prieku darbojās. Grūtāk bērniem bija nosaukt to (roku, kāju, galvu, plecus utt.), ko skolotāja parādīja.

“Manas rokas dara tā!”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar ķermeņa daļu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- nosaukt ķermeņa daļas;
- parādīt ķermeņa daļas, kuras tiek nosauktas;
- attēlot un parādīt dažādas darbības.

5. pielikuma turpinājums

Rotaļas gaita: skolotāja stāv aplī kopā ar bērniem un saka: “Manas rokas dara tā,” un rāda kustību, ko visi atkārto. Tad skolotāja jautā kādam rotaļu dalībniekam: “Kā dara tavas rokas?” Bērns atbild: “Manas rokas dara tā!” Rotaļa turpinās. Arī pārējās ķermeņa daļas (kājas, galva, pleci) tiek iesaistītas darbībā.

(Baha, 2008, 75)

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērni bija ieinteresēti piedalīties rotaļā. Tie, kuri nesaprata, kas ir jādara, vēroja, ko dara citi bērni. Viegļāk bērniem bija atkārtot kustību, ko rādīja skolotāja, nekā pašiem izdomāt un parādīt dažādas darbības. Dažiem bērniem tas sagādāja grūtības, viņiem vajadzēja palīdzēt.

“Šķiro pa krāsām” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem un pilnveidot spēju grupēt pēc noteiktiem kritērijiem.

Uzdevums:

- sašķirot priekšmetus pēc krāsām.

Nepieciešamie materiāli: spaiņi un krāsainas bumbas.

Rotaļas gaita: uz grīdas ir nolikti četri spaiņi – zaļā, sarkanā, dzeltenā un zilā krāsā. Skolotāja izber pa grīdu krāsainas bumbiņas – zaļas, sarkanas, dzeltenas un zilas. Aicina bērnus katrai bumbai atrast savu spaini, lai tas būtu tādā pašā krāsā kā pati bumba, salasīt tās, pa vienai liekot sarkano bumbu sarkanajā spainī, zaļo zaļajā, dzelteni dzeltenajā un zilo zilajā spainī.

Rezultāts: rotaļa tika organizēta apakšgrupās. Bērniem tā ļoti patika, viņi aktīvi darbojās. Vēlējās šo rotaļu atkārtot vairākas reizes pēc kārtas. Gandrīz visi bērni, izņemot Luīzi, prata sašķirot priekšmetus pēc krāsām. Sākumā meitene uzdevumu izpildīja kļūdaini, bet pēc kopīgas vingrināšanās, prata priekšmetus pati patstāvīgi pareizi sašķirot.

“Skrējiens pēc krāsām” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: nostiprināt krāsu pazīšanu un aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar krāsu nosaukumiem.

Uzdevums:

- sameklēt priekšmetus noteiktās krāsās.

Nepieciešamie materiāli: digitālie mācību līdzekļi “Runājošie kņāgi”.

Rotaļas gaita: skolotāja ir sagatavojusi un pa visu grupu izkārtojusi dažnedažādus priekšmetus dažādās krāsās. Viņa bērniem stāsta: “Esmu jums atnesusi “runājošos kņāgus”. Jums būs jāpieiet pie visiem “runājošajiem kņāgiem” un jānoklausās, ko katrs no tiem stāsta. Pēc tam vajadzēs izpildīt prasīto. Lai noklausītos, ko stāsta “runājošais kņāgis” ir jāpiespiež šīs pogas.”

Bērni noklausās instrukciju un izpilda dzirdēto. Sarkanais kņāgis stāsta: “Atnes priekšmetu sarkanā krāsā.” Zilais – “Atnes priekšmetu zilā krāsā.” Dzeltenais – “Atnes priekšmetu dzeltenā krāsā.” Savukārt zaļais – “Atnes priekšmetu zaļā krāsā.” Pēc tam skolotāja bērniem jautā: “Ko tu atnesi?”

Rezultāts: rotaļa tika organizēta mazās apakšgrupās, jo bērniem bija liela interese par “runājošajiem kņāgiem”. Visi bērni vēlējās rotaļā piedalīties, arī tie, kuri dažkārt negribēja iesaistīties grupas kopīgās rotaļās. “Runājošie kņāgi” piesaistīja bērnu uzmanību. Nozīmīgs faktors bija tas, ka bērni “runājošo kņāgu” instrukcijās klausījās uzmanīgāk nekā tad, kad tās sniedza skolotāja. Visi bērni aktīvi darbojās, meklēja priekšmetus, lai arī daļa kļūdījās un atnesa nepareizas krāsas priekšmetus. Uzdevumu veiksmīgi izpildīja – Pēteris, Rūdofls, Maija, Ieva,

5. pielikuma turpinājums

Roberts, Kristaps, Odrija un Estere. Kārlim, Luīzei un Elizabetei bija grūtības atšķirt priekšmetus pēc krāsas.

“Komanda” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: attīstīt atmiņu un aktivizēt vārdu krājumā prievārdus – uz, zem.

Uzdevumi:

- klausīties un izpildīt dažādas darbības.

Nepieciešamie materiāli: digitālie mācību līdzekļi “Runājošie knaģi”.

Rotaļas gaita: bērni noklausās instrukciju, ko katrs knaģis stāsta, un izpilda dzirdēto, piemēram:

“Noliec gulēt gultā lelli.”

“Noliec mašīnu uz galda.”

“Noliec suni zem galda.”

“Noliec kaķi uz krēsla.”

“Noliec kurpes zem krēsla.”

“Noliec bikses uz gultas.”

5. pielikuma turpinājums

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Bērni darbojās aktīvi, bija ieinteresēti, uzmanīgi klausījās un izpildīja instrukcijas. Visi bērni vēlējās noklausīties, ko stāsta “runājošie kņāgi”. Uzdotās darbības pareizi izpildīja – Ieva, Pēteris, Maija, Rūdolfis, Roberts un Linards. Dažiem bērniem (Elizabetei, Sofijai, Kārlim un Luīzei) bija nepieciešama palīdzība. Daļa bērni brīžiem neizprata prievārdus, novietoja, piemēram, mašīnu zem galda nevis uz galda. Luīze jauca krēslu ar galdu un novietoja lietas nepareizās vietās. Elizabete atpazīna kurpes, bet nezināja, kur tās novietot. Visi bērni pareizi izpildīja norādījumu – “Noliec gulēt gultā lelli”.

“Liels un mazs” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt vārdu krājumā īpašības vārdus – mazs un liels.

Uzdevums:

- izvietot rotaļlietas pareizā secībā;
- noteikt, kura rotaļlieta ir liela un kura ir maza.

Nepieciešamie materiāli: dažāda izmēra rotaļlietas (lelles, bumbas, mašīnas).

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnus izvietot trīs lelles (bumbas, mašīnas) atbilstoši to lielumam un noteikt, kura no tām ir mazākā un kura lielākā. Pēc tam rosina lielo lelli ielikt iekšā lielā mašīnā, bet mazo – mazajā.

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Lielākā daļa bērnu rotaļlietas prata izvietot pareizā secībā un noteikt, kura rotaļlieta ir liela un kura ir maza. Regulāra palīdzība bija nepieciešama Kārlim, Annai, Elizabetei un Luīzei, jo bērni nevarēja patstāvīgi veikt uzdevumu.

“Klausies un darbojies”

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt vārdu krājumā prievārdus – uz, zem.

Uzdevumi:

- klausīties un darboties ar rotaļlietām, atšķirot jēdzienus uz, zem.

Nepieciešamie materiāli: dažādas rotaļlietas (māja, koks, krēsls, suns, kaķis un putns).

Rotaļas gaita: skolotāja uz galda ir novietojuši rotaļlietas – māju, koku, suni, kaķi un putnu. Sākumā viņa pati bērniem rāda un stāsta: “No mājas iznāk kaķis un apsēžas uz krēsla. No mājas iznāk suns un apsēžas zem koka. Uz koka sēž putns un dzied. To izdzird kaķis un grib

5. pielikuma turpinājums

noķert putnu. Putns uzlido uz mājas jumta. Kaķis sāk rāpties tam pakāļ, bet putns aizlido projām.”

Pēc tam skolotāja vēlreiz stāsta stāstu, bet šoreiz bērni izspēlē to ar rotaļlietām, pārliet rotaļlietas no vienas vietas citā.

(Holeciova, Klindova, Berdihova, 1967, 89)

Rezultāts: rotaļa tika organizēta nelielās apakšgrupās. Tā noritēja sekmīgi. Bērni klausījās, ko skolotāja stāsta. Ļoti vēlējās paši darboties. Dažiem bērniem (Kārlim, Luīzei, Annai, Elizabetei un Sofijai) uzdevums radīja grūtības, viņi nepareizi novietoja rotaļlietas. Bet vairākums (Maija, Ieva, Pēteris, Rūdolfis, Linards, Roberts, Kristaps, Estere un Odrija) ar uzdevumu tika galā veiksmīgi un bija priecīgi, kad varēja darboties.

“Vilciens” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku un krāsu nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt dzīvniekus un krāsas.

Nepieciešamie materiāli: vilciens un dažādas dzīvnieku rotaļlietas.

Rotaļas gaita: skolotāja stāsta stāstu, bērni klausās, kuras krāsas vagonā ir jāiekāpj katram dzīvniekam un novieto to attiecīgajā vagonā.

5. pielikuma turpinājums

Rezultāts: rotaļa tika organizēta nelielās apakšgrupās un individuāli. Bērni aktīvi darbojās. Lielākajai daļai bērnu uzdevums grūtības nesagādāja. Bet daži bērni (Linards, Kārlis,

5. pielikuma turpinājums

Elizabete, Roberts, Sofija un Luīze) visus dzīvniekus atpazīna, bet viņiem bija grūtības novietot konkrēto dzīvnieku pareizās krāsas vagonā.

“Meža un mājas dzīvnieki” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku nosaukumiem un nostiprināt bērnu zināšanas par meža un mājas dzīvniekiem.

Uzdevumi:

- grupēt dzīvniekus;
- nosaukt dzīvniekus.

Nepieciešamie materiāli: 2 lieli attēli, uz kuriem ir attēlots mežs un ferma, un dažādas dzīvnieku rotaļlietas.

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnus palīdzēt meža un mājas dzīvniekiem atrast savu mājvietu. Bērns klasificē dzīvniekus, liekot rotaļlietas uz atbilstošā attēla. Pēc tam skolotāja aicina nosaukt dzīvniekus, kurus bērns ir uzlicis.

Rezultāts: rotaļa tika organizēta nelielās apakšgrupās un individuāli. Bērniem patika darboties. Dažiem bērniem (Kārlim, Annai, Elizabetei, Sofijai un Luīzei) grūtības sagādāja atrast dzīvniekiem pareizo mājvietu. Daļa bērnu pareizi sagrupēja dzīvniekus, bet nevarēja tos nosaukt.

5. pielikuma turpinājums

“Mājdzīvnieki” (darba autores veidota)

Sasniedzamais rezultāts: aktivizēt bērnu vārdu krājumu ar dzīvnieku nosaukumiem.

Uzdevumi:

- atpazīt dzīvniekus;
- atrast un uzlikt uz attēla tāda paša dzīvnieka rotaļlietu;
- nosaukt dzīvniekus.

Nepieciešamie materiāli: attēlu kartītes, kā arī dažādu dzīvnieku rotaļlietas.

Rotaļas gaita: bērns atrod un uzliek uz attēla tāda paša dzīvnieka rotaļlietu. Skolotāja aicina nosaukt dzīvniekus.

Rezultāts: didaktiskā rotaļa tika organizēta katram bērnam individuāli. Lielākā daļa bērnu ar uzdevumu tika galā veiksmīgi, viņiem tas grūtības nesagādāja, bet ne visi varēja nosaukt dzīvniekus.

GALVOJUMS

Es, Elīna Šustere, apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Elīna Šustere

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 2022. gada 12. maijs

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs “Vārdu krājuma aktivizēšana 2 – 3 gadus veciem bērniem didaktiskajās rotaļās” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Elīna Šustere _____
(vārds, uzvārds) (paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: Mg. paed. Ilze Vilka _____
(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds) (paraksts)

2022. gada 12. maijs

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.